

บทที่ 2

เอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การบริหารสถานศึกษา
  - 1.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
  - 1.2 ภารกิจและขอบข่ายของงานบริหาร
2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
  - 2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
  - 2.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
  - 2.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม
  - 2.4 ปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วม
  - 2.5 รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม
3. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
  - 3.1 ความหมายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
  - 3.2 ความสำคัญของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
  - 3.3 ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
  - 3.4 ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
  - 3.5 หลักการและวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
  - 3.6 องค์ประกอบที่ส่งเสริมงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
  - 3.7 ขอบข่ายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
4. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 4.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 4.2 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 4.3 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 4.4 ความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 4.5 จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 4.6 องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การบริหารสถานศึกษา

1.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

เจริญ ไวรวิจกุล (2551, หน้า 3) ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า เป็นการปฏิบัติการที่มุ่งมั่นที่จะทำให้ภารกิจนั้น ๆ ไปให้ถึงวัตถุประสงค์ขององค์กร เป็นศิลปะการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการเริ่มต้นกระบวนการบริหารตั้งแต่การแสวงหาเป้าหมายความต้องการ การตัดสินใจเลือกแนวทางเพื่อให้บรรลุผลตามความต้องการ จนถึงการเริ่มปฏิบัติการบริหารโดยจะจำเพาะไปที่พฤติกรรมส่วนบุคคลก็ได้ หรือจะรวมถึงพฤติกรรมองค์การกระบวนการตั้งการตลอดจนระบบติดตามตรวจสอบ การบริหารในเชิงปฏิสัมพันธ์มี 3 มิติ ดังต่อไปนี้ มิติที่ 1) การบริหารเป็นโครงสร้างองค์การ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรระดับต่างๆในองค์การ มิติที่ 2) การบริหารเป็นกติกหรือจรรยาบรรณที่ระบุบทบาท อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบและขอบข่ายของการให้ทุนหรือโทษ ซึ่งถือเป็นมาตรการทางการบริหาร มิติที่ 3) การบริหารเป็นพฤติกรรมสัมพันธ์ภายใต้สถานการณ์ปกติหรือจำเพาะที่มนุษย์จักพึงมีต่อกัน

พนัส หันนาคินทร์ (2549, หน้า 3) กล่าวว่า การบริหารการศึกษาหมายถึง กระบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในสังคม รวมทั้งการบริหารเป็นวิธีการแก้ปัญหาอย่างหนึ่ง

ภิญโญ สาธร (2552, หน้า 12) ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็กหรือเยาวชน ประชาชนหรือสมาชิกในสังคมทุกด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ค่านิยมหรือคุณธรรมทั้งในด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจเพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

เสนีย์ สังขพันธ์ (2532, หน้า 13) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การร่วมมือร่วมใจของบุคคลเพื่อดำเนินการด้วยกระบวนการทุกชนิด ที่จะทำให้บุคคลพัฒนาความรู้ความสามารถ

ในด้านต่าง ๆ พัฒนาทัศนคติ พฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรมที่จะเป็นผลดีและเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 103 - 104) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การสื่อความคิดเกี่ยวกับความร่วมมือของกลุ่ม ภายใต้การนำของฝ่ายบริหาร การแสวงหาความสำเร็จตามจุดหมายโดยอาศัยการวางแผนและการจัดการองค์การ

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาคน อันเป็นผลผลิตทางการศึกษา ให้เป็นสมาชิกของสังคมที่มีศักยภาพในการดำรงตนในสังคมได้อย่างสมบูรณ์ โดยการร่วมมือร่วมใจของบุคคล ในการวางแผนเชิงรุกเพื่อการพัฒนาและในเชิงรับเพื่อการแก้ปัญหา

1.2 ภารกิจและขอบข่ายของงานบริหาร

ภารกิจและขอบข่ายของงานบริหาร โรงเรียน POSCORB's model หรือ Gulick's Theory กุลิก (Gulick) (อ้างถึงใน เจริญ ไวรวัจนกุล, 2551, หน้า 7) ได้กำหนดกรอบงานที่เป็นที่ยอมรับทั่วโลก โดยมีพัฒนาการและขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

1. การวางแผน (Planning) ภารกิจแรกของผู้บริหาร คือ การตัดสินใจแล้วนำการตัดสินใจดังกล่าวมากำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงาน พร้อมทั้งตกลงเลือกรูปแบบ ทิศทาง และวิธีการที่เหมาะสม

2. การจัดรูปแบบโครงสร้างองค์การ (Organizing) วัตถุประสงค์และลักษณะของงานคือ เครื่องชี้บอกปริมาณและคุณภาพอันประสงค์ของบุคลากร เพราะสิ่งดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็น อัตรากำลังและคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งไว้อย่างมีนัยสำคัญ ในการจัดหรือกำหนดรูปแบบโครงสร้างองค์การ สิ่งที่ผู้บริหารต้องวินิจฉัยในเบื้องต้น คือ องค์การหรือหน่วยงานควรมีอัตรากำลังจำนวนเท่าใด บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบใดควรอยู่กับตำแหน่งใด

3. การสรรหาและแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) ผู้บริหารมีอำนาจหน้าที่ที่จะกำหนดตำแหน่งระบุงานที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ พึงกระทำ และอำนาจหน้าที่ในขั้นตอนของการสรรหาและแต่งตั้ง ผู้บริหารมีอำนาจและหน้าที่สรรหาบุคลากรที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถสอดคล้องกับความต้องการ เหมาะสมกับลักษณะของงาน

4. การอำนวยการหรือการชี้นำ (Directing) กระบวนการอำนวยการหรือการชี้นำมีความหมายดังนี้ คือ การสร้างความมั่นใจแก่บุคลากรเกี่ยวกับในเรื่องการอยู่รอดและการพัฒนาองค์การและการช่วยเหลือให้เขาเหล่านั้นได้ค้นพบศักยภาพแห่งตนด้วยตัวเขาเอง นอกจากนี้ กระบวนการชี้นำยังรวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เพื่อนร่วมงาน จนกระทั่งมั่นใจว่า

บุคลากรมีพลังและความตั้งใจแน่วแน่ที่จะทำงานให้ดีที่สุด มีสำนึกเสียสละ เพื่อองค์กรหรือส่วนรวม

5. การควบคุม (Controlling) ในขั้นการควบคุมผู้บริหารต้องตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุดเพื่อให้ไปถึงจุดหมายปลายทางขององค์กร เขาต้องตระหนักไปพร้อมกันด้วยว่า มีสิ่งใดกำลังเกิดขึ้นในองค์กร

6. การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Innovation) การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ คือ สิ่งเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพใหม่ที่ดีกว่าเดิม เป็นนวัตกรรมตั้งแต่การเริ่มคิด จนถึงขั้นลงมือกระทำการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต้องเป็นไปโดยพัฒนาวิธีการที่ใหม่กว่า ก่อเกิดการกระทำที่ดีกว่า ผู้บริหารอาจสร้างสรรค์สิ่งใหม่แก่องค์กรด้วยตนเอง ผสมผสานระหว่างความคิดเดิมกับความคิดใหม่อาจนำแนวคิดที่สังเคราะห์มาปรับให้เอื้อต่อลักษณะของงานขององค์กร นอกจากนี้ผู้บริหารอาจเป็นตัวกระตุ้น (Catalyst) ให้เพื่อนร่วมงานทำงานอย่างสร้างสรรค์หรือพัฒนาองค์กรได้

7. การเป็นตัวแทนองค์กร (Representation) การเป็นตัวแทนองค์กรเป็นการกิจหรือบทบาทที่ผู้บริหารใช้หรือต้องแสดงมากที่สุด เพราะถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารระดับที่สามารถวินิจฉัยและสั่งการในนามองค์กรได้ แต่ไม่ได้หมายความว่า ผู้บริหารระดับกลางและระดับล่างไม่ต้องรับผิดชอบต่อกิจการนี้ ในระบบบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา คือตัวแทนของบุคลากรครูในการเจรจาต่อรองกับผู้บริหารระดับจังหวัดหรือกรม อธิบดีหรือตำแหน่งเทียบเท่าที่เรียกชื่ออย่างอื่นคือตัวแทนที่ทำหน้าที่เจรจากับรัฐมนตรีเจ้าสังกัด หรือคณะกรรมการการศึกษาของรัฐสภา วัฒนธรรม ของการเป็นตัวแทนของสถาบันองค์กรส่วนใหญ่ เป็นระบบสื่อความจากล่างสู่บนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการเป็นตัวแทนของสถาบันที่สูงกว่าและมีอำนาจเต็มตามฐานะของสถาบันนั้น ๆ

การบัญญัติให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 นับเป็นการปฏิรูปการศึกษาของไทย ที่มุ่งยกระดับการศึกษาของชาติและจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดีมีปัญญาและมีความสุข การกระจายอำนาจดังกล่าวทำให้สถานศึกษามีความคล่องตัว มีอิสระในการบริหารจัดการตามหลักการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School based management : SBM) ซึ่งเป็นการสร้างรากฐานและความเข้มแข็งให้สถานศึกษา ได้อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐานและสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) มีรูปแบบสำคัญ 4 ประการ คือ 1) รูปแบบที่มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก 2) รูปแบบที่มีครูเป็นหลัก 3) รูปแบบที่มีชุมชนเป็นหลัก และ 4) รูปแบบที่มีครูและชุมชนเป็นหลัก

หลักของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ได้แก่ 1) หลักการกระจายอำนาจ 2) หลักการบริหารตนเอง 3) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) หลักการพัฒนาทั้งระบบและ 5) หลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ลักษณะสำคัญของโรงเรียนที่บริหารแบบ SBM ได้แก่ 1) พันธกิจของโรงเรียนต้องชัดเจนสมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดและเป็นที่รับรู้ของสมาชิกทุกคน 2) รูปแบบการบริหารโรงเรียน

บริหารจัดการศึกษาตามสภาพความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียน 3) มุมมองเกี่ยวกับมนุษย์ใช้ทฤษฎี Y โดยมองว่าผู้ร่วมงานทุกคนเป็นคนดี มีความสามารถ มีความรับผิดชอบสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ 4) การตัดสินใจ ในรูปแบบการกระจายอำนาจ โดยคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 5) รูปแบบภาวะผู้นำ เกื้อหนุน อำนาจความสะอาด ไม่ใช่สั่งการและชี้แนะ 6) รูปแบบการใช้อำนาจ ด้วยเทคนิคแห่งความรู้และความเชี่ยวชาญ 7) เทคนิคการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากร เชิงกลยุทธ์เน้นผลงานการแก้ปัญหาได้ตามสถานการณ์ และรู้จักระดมทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อย่างชาญฉลาด 8) บทบาทของโรงเรียนสร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนขึ้นเอง และมุ่งพัฒนาทั้งองค์กร 9) บทบาทของหน่วยงานส่วนกลาง เป็นการกำหนดเป้าหมายของการศึกษา 10) บทบาทผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวกระตุ้นและประสานงานให้บุคลากรร่วมมือกันปฏิบัติงานและเป็นผู้พัฒนาทรัพยากร 11) บทบาทครู เป็นผู้ร่วมงานเป็น ผู้ตัดสินใจเป็นผู้ริเริ่มและเป็นผู้ปฏิบัติ 12) บทบาทผู้ปกครอง มีส่วนร่วม สนับสนุนโรงเรียน และเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา 13) บรรยากาศองค์กร เน้นการทำงานเป็นทีม ให้ความร่วมมือ และเคารพฉันท์ตามติ 14) คุณภาพผู้บริหารโรงเรียน ต้องมีความรู้ มีเทคนิคการบริหารที่ทันสมัย เรียนรู้ตลอดเวลา พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกคน 15) การประเมินประสิทธิผล ต้องประเมินทั้งระบบ ทั้ง Input process output และ Outcome เพื่อประกันคุณภาพและพัฒนาโรงเรียน 16) กำหนดเป้าหมายของการศึกษา/ผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งเป็นผลลัพธ์ขั้นสุดท้ายของระบบการศึกษาเพื่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้รับบริการ เน้นคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีผลสัมฤทธิ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยศึกษาจากมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ 17) จัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพของสถานศึกษาตามบทบาทที่กำหนด และ 18) กำหนดแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยนำระบบข้อมูลสารสนเทศมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจในการดำเนินงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 25 - 44)

การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาได้แบ่งงานหรือภารกิจของโรงเรียนออกเป็น 6 งาน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 6) งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน

กับชุมชน ในการบริหารงานทั้ง 6 งาน ดังกล่าว ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้กระบวนการบริหาร ทักษะ และคุณธรรมสำหรับผู้บริหาร ในการบริหาร โรงเรียนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จากงานทั้ง 6 งาน การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนับว่ามีความสำคัญต่อการบริหารงานโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะนำมาซึ่งการสนับสนุนด้านทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และกำลังแรงงานจากชุมชน ซึ่งส่งผลให้มีความสำเร็จในการบริหารงานทุกด้านของโรงเรียน

2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

คำว่า “การมีส่วนร่วม” หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Participation” ได้มีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

ทิพย์วิภา เทศวิสาล (2554, หน้า 21) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคล มีโอกาสอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงครอบงำ บังคับ ให้ได้พัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการควบคุมระดมทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ เพื่อการดำรงชีพตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม เป็นการพัฒนาระบวนการเรียนรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปแบบของการตัดสินใจที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตนเองอย่างเชื่อมั่นเพื่อเป้าหมาย แห่งการพึ่งตนเอง

สิรินทร์ทิพย์ เกสร (2552, หน้า 14) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลได้เข้ามามีส่วนในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุอุปกรณ์และอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ของบุคคล ดังนั้น การมีส่วนร่วมควรทำด้วยความสมัครใจ และตั้งอยู่บนพื้นฐานความเสมอภาคซึ่งการให้สมาชิก เข้ามามีส่วนในการปฏิบัติอย่างแท้จริงจะทำให้บุคคล ชุมชน เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ลงทุนมีความผูกพันและอุทิศพลัง ทุกอย่างเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ

น้ำทิพย์ เสือสารรัตน์ (2550, หน้า 24) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชน คิดค้นแนวทางขึ้นเองเป็นผู้กำหนดการตัดสินใจคิดค้นปัญหา และการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น แสดงความคิดเห็นเสนอแนะและสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และ เกิดประสิทธิภาพอย่างดียิ่งขึ้น

บวรวิทย์ เลิศไกร (2550, หน้า 18) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือ คณะบุคคลได้เข้าร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข ร่วมตัดสินใจและประเมินผลเพื่อที่จะทำประโยชน์ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ผลตามความต้องการขององค์กร

ลักษณะ พรหมมินทร์ (2550, หน้า 20) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้บุคคล เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมทุกขั้นตอนตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการร่วมติดตามประเมินผล และร่วมปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งตนเองได้ และพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืน

วรวิทย์ อรรถโกวิทชาติ (2551, หน้า 25) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้บุคคล ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการแสดงออก ความรู้สึกนึกคิด การศึกษาปัญหา การวางแผน การปฏิบัติการ และการประเมินผล ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปแบบอื่น ๆ ได้ เช่น ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ต่อกิจกรรมหรือปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาซึ่งความเป็นอยู่และอนาคตที่ดียิ่งขึ้น ของประชาชน โดยที่ภาครัฐเข้าไปช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จ

วิลเลียม เออร์วิน (William Erwin) (อ้างถึงใน ทิพย์วิพา เทศวิน, 2554, หน้า 21) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการให้ชุมชนเข้ามา มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของชุมชนร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาจากความหมายข้างต้น

วอลซ์ (Walsh, 1999, pp. 234 – 235) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือกับบุคคลในการพัฒนาการศึกษามีเป้าหมาย เพื่อการส่งเสริมให้นักเรียนก้าวไปสู่อนาคต ด้วยการมีความรู้ ความสามารถ และมีสิ่งต่างๆ ที่มีความสำคัญที่จะทำให้การมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาเกิดความสำเร็จสูงสุด ดังนั้น บุคคลจะต้องมองเห็นถึงสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์การศึกษา ต้องมีความเข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการศึกษา ต้องมีวิสัยทัศน์ที่สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมาย

คันทิงแฮม และคอร์เดโร (Cunningham & Cordeiro, 2003, p.116) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมมือกันของโรงเรียน สังคมและครอบครัว ในการพัฒนาการศึกษานั้นจะเป็นกระบวนการที่พยายามสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับสถานศึกษาให้เร็วขึ้น โดยมีเป้าหมายในการประเมินคุณภาพของการจัดการ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการแสดงออกเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด การศึกษาปัญหาการประเมินผล และการรับผลประโยชน์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะของกิจกรรมหรือโครงการที่จะร่วมกระทำ ได้แก่ ร่วมรับรู้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมเสียสละ เวลา แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ ร่วมติดตามประเมินผลและแก้ไขร่วมรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นร่วมกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ตามความต้องการขององค์การ

2.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ได้มีนักวิชาการได้สรุปทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ดังนี้

อำนาจ อนันตชัย (2552, หน้า 39-43) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ทฤษฎี ดังต่อไปนี้ คือ

ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion Theory)

การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้การพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาการขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะเกิดผลดี ผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งให้เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้ถูกเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของผู้ถูกเกลี้ยกล่อมตามหลักทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of needs) ของ Maslow คือความต้องการของตนเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปหามาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้ คือ

1. ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological needs) เป็นความต้องการ ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival needs) ได้แก่ ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ เป็นต้น

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะอยู่อย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกายหรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social needs) ได้แก่ ความต้องการความรักความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. ความต้องการที่จะมีเกียรติชื่อเสียง (Self esteem needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตนเองในเรื่องของความรู้ความสามารถและความสำคัญของบุคคล

5. ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self actualization needs) เป็นความต้องการระดับสูงสุด ซึ่งเป็นความต้องการที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่าง ตามความนึกคิดของตนเองเพื่อพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดที่จะได้ ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคล ที่จะพยายามผลักดันชีวิตให้เป็นไปในแนวทางที่ดี

ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญคนในชาติ (National Morale Theory)

คนเรามีความต้องการทั้งกายและใจ ถ้ามีขวัญดีผลกำไรก็จะสูงตามไปด้วย แต่ถ้า ขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่า ขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรม

ต่าง ๆ นั้นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างเจตคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาใจเอาเปรียบ ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะเกิดความสำนึกในการรับผิดชอบอันจะเกิดผลดีต่อหน่วยงาน ทั้งในส่วนที่เป็นขวัญบุคคลและขวัญของกลุ่ม

ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกรักชาตินิยม (Nationalism Theory)

ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าไปสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้สึกรักชาตินิยมให้เกิดขึ้นซึ่งหมายถึง ความรู้สึกที่เป็นตัวของตัวเอง ที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์รวมของชาติมีความพอใจในชาติของตน พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดีต่อท้องถิ่น

ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคนจูงใจไปยังเป้าหมายประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำ อาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive leader) ผู้นำพลวัต คือ เป็นผู้นำที่เคลื่อนไหวนำทำงานเพื่อพัฒนาอยู่เสมอ (Dynamaic leader) ผู้นำทางไม่ดี คือ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative leader) ผลการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติอย่างมีขวัญงานมีคุณภาพ มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ดังนั้นการสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง

ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative and Method Theory)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ย่าง เพราะใช้กฎหมายระเบียบแบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องของการบริหารเพราะธรรมชาติของตน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจ ไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นร่วมกันของรัฐเพราะการใช้ระบบบริหารเป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

รูสโซ (Rousseau) (อ้างถึงใน เยาวลักษณ์ เขียรเชาว์, 2556, หน้า 1-4) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมต้องอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ ในการตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่ ที่สำคัญจะต้องไม่มีใครเป็นนายใคร หรือเป็นนายแห่งชีวิตใคร
2. กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและความสามารถพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนัก รับรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเอง ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางจิตวิทยารูสโซ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า “การเปลี่ยนแปลง

ทัศนคติ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทำให้เกิดขึ้นได้ โดยการสร้างสถานการณ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ การทำให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในกิจกรรม การตัดสินใจ (Decision making) การเกิดความรู้สึกผูกพันต่อกิจกรรมหรือเรื่องนั้นๆ (Commitment) และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Behavioral component) จะทำให้บุคคล กลุ่ม ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ลงทุนให้ความคิดเห็น การตัดสินใจและอุทิศพลังงานทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการแก้ปัญหาที่ ๓ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนเองเทคนิคในการก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น การกระตุ้น (Motivation) ให้เกิดแรงจูงใจหรือการให้แรงเสริม (Reinforcement) ประกอบด้วย

1. การตัดสินใจ (Decision making)
2. การเกิดความรู้สึกผูกพันต่อกิจกรรมหรือเรื่องนั้น ๆ (Commitment)
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Behavioral component)

พาร์สัน (Parsons) (อ้างถึงใน สถิต วงศ์สวรรค์, 2551, หน้า 46-47) ได้สร้างทฤษฎีการกระทำทางสังคม (Theory of Socialization) ซึ่งอธิบายการกระทำของมนุษย์ที่สามารถนำไปปรับใช้ในสังคมทั่วไป กล่าวคือ การกระทำระหว่างผู้กระทำหรือความสัมพันธ์ที่สมาชิกมีต่อกันนี้สามารถวิเคราะห์บุคคลต่าง ๆ ในชุมชนได้และจะเกิดเป็นระบบสังคมขึ้นได้ จะต้องมีเงื่อนไขใหญ่ ๆ อยู่ 2 ข้อ ดังนี้

1. ผู้กระทำจะต้องมีแรงจูงใจที่จะกระทำตามสถานภาพและบทบาทของตน
  2. ระบบสังคมต้องพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไป
- พอสรุปได้ว่า ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม คือในกิจกรรมทางสังคมก่อให้เกิดการกระทำ และความรับผิดชอบร่วมกัน อาจใช้แรงจูงใจหรือการให้แรงเสริม เพื่อพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ แต่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพและความเสมอภาคเป็นสำคัญ

2.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ได้มีนักวิชาการได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

กรรณิกา ชมดี (2549, หน้า 13) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมชักชวน
7. การมีส่วนร่วมผู้บริโภคน

8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

ปธาน สุวรรณมงคล (2553, หน้า 83) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์

สรุปได้ว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วม อาจแบ่งโดย 1) การสนับสนุนทรัพยากร คือ การสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือการช่วยทำกิจกรรม คือ การเข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินการ การติดตามประเมินผล 2) อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ เป็นผู้ริเริ่ม เป็นกรรมการ เป็นสมาชิกซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมนี้ แสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม จึงมีการโต้แย้งว่าการมีส่วนร่วมโดยวิธีการพัฒนาความสามารถของประชาชน เป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเพียงบางส่วน เพราะในหลายกรณีประชาชนไม่มีโอกาสเข้าร่วมในการตัดสินใจ ทางออกที่ควรเป็น คือ การสร้างเสริมพลังอำนาจ 3) การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนตั้งแต่แรกเริ่มว่ามีปัญหา สาเหตุของปัญหาการแก้ปัญหาด้วยการคิดจะทำโครงการอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน โดยใช้ประโยชน์จากแรงงาน ทรัพยากรจากท้องถิ่นอย่างเต็มที่ 4)การผสมผสานแผนงานและโครงการ ของทางราชการ ด้วยการพัฒนาความรู้ ทักษะความสามารถของประชาชน และคุณภาพของเจ้าหน้าที่เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนสนองประโยชน์ประชาชน ได้ถูกต้องตามกาลเวลาและสถานที่

2.4 ปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

ได้มีหน่วยงานและนักวิชาการ ได้สรุปปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) (อ้างถึงใน สานิตย์ บุญชู, 2554, หน้า 102) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากรหรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผล 2 ประการ คือ

- 1.1 การมองเห็นว่าตนจะได้รับประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

- 1.2 การได้รับการบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือเป็นการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวบ้านชนบทเป็นจำนวนมาก จะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจจะเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการเข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับผลดังที่คาดไว้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมกันนั้น มิได้มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ กฎระเบียบแบบแผน และลักษณะการทำงานเป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานด้าน โครงสร้างของช่องทางในการเข้าร่วมจึงควรมีลักษณะ

2.1 เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน และทุก ๆ กลุ่ม ในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนารูปแบบใด รูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจเป็นในรูปแบบการมีตัวแทนหรือเข้าร่วม โดยตรง

2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อผู้เข้าร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพเป็นจริงของตน

2.3 กำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอะไร

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมากิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยได้มีโอกาสเข้าร่วมแต่ก็ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม แต่จะขึ้นอยู่กับกำหนัด และการจัดสรรของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งไม่อาจก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2554, หน้า 20) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ต้องมีการกระจายอำนาจเสียใหม่ อำนาจทางการเมืองจะต้องกระจายออกไปทุกระดับ เพราะการผูกขาดอำนาจ การรวมอำนาจสู่ศูนย์กลาง ลักษณะการปกครองแบบเผด็จการ ย่อมไม่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2. การมองส่วนร่วมจะต้องไม่ถูกมองว่าเป็น “ส่วนที่ขาดหายไป” แต่จะต้องปรับเปลี่ยนยุทธวิธีที่ใช้ในปัจจุบันและสร้างเงื่อนไขใหม่สำหรับการมีส่วนร่วม

3. การปฏิบัติหน้าที่ของกลไกต่าง ๆ จะยังผลให้เกิดการมีส่วนร่วมจะเป็นไปด้วยดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์หรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของกลไกเหล่านั้นที่เอื้อต่อการพัฒนา ถ้าสภาพแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจผูกขาดอยู่เพียงบางกลุ่ม สภาพวัฒนธรรมที่ถูกผูกขาดด้วยวัฒนธรรมเจ้าขุนมูลนาย กลไกต่างๆ จะเป็นเพียงรูปแบบเท่านั้นไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้

4. ยิ่งประชาชนยากจนมากเท่าไร การสร้างกระบวนการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมยิ่งยากขึ้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือเอกชน ก็จะไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้

5. รูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการออกเสียงเลือกตั้ง การสังเกตพฤติกรรมการเมืองในกลุ่มเสียงเปรี๊ยะทางสังคมก็ไม่สามารถเข้าร่วมทางการเมือง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2554, หน้า 183) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วมถึงความสำเร็จของการมีส่วนร่วมว่าขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ต่อไปนี้

1. ประชาชนจะต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกิจกรรมการมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมในสถานการณ์ฉุกเฉิน
2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินทอง ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินค่าตอบแทนที่จะได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทอบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคมหากจะมีส่วนร่วม
5. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย

อนุภาพ ธีรลาภ (2552, หน้า 21–22) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่สำคัญว่ามี 4 ปัจจัย คือ

1. ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ
2. การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน
3. การยอมรับแบบอย่าง
4. ความเชื่อถือในตัวผู้นำ

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff) (อ้างถึงใน ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2553, หน้า 40) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ว่ามีบุคคล 4 ฝ่าย ที่มีส่วนสำคัญ ประกอบด้วยประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก นอกจากนี้ยังมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว

สรุปได้ว่า ปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วมนั้นมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ 2) การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน 3) การยอมรับแบบอย่าง และ 4) ความเชื่อถือในตัวผู้นำ

2.5 รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2553, หน้า 149 – 163) ได้เสนอรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม ได้แก่

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับ

ความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตก็คือความเห็น (View) ความชอบ (Preferences) และคาดหวัง (Expectation) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

กรมสามัญศึกษา (2543, หน้า 36) ได้เสนอรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม คือ การจัดระบบการทำงานแนะแนวให้มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องทั้ง 5 บริการ คือ

1. บริการสำรวจรวบรวมข้อมูล
2. บริการสนเทศ
3. บริการให้คำปรึกษา
4. บริการจัดวางตัว
5. บริการติดตามและประเมินผล

เอี่ยมพร หนุรอด (2547, หน้า 6) ได้เสนอรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นผู้รับข่าวสาร 2) การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นนักเรียน 3) การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นครู 4) การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ

อคิน รพีพัฒน์ (2554, หน้า 16) ได้เสนอรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาของชุมชนขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชุมชนยังไม่สามารถเข้าใจปัญหา และค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตนเองได้แล้ว กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะชุมชนจะขาดความเข้าใจ มองไม่เห็นความสำคัญของโครงการนั้นสิ่งทีแน่นอนที่สุดก็คือ ชุมชนเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม โดยให้เจ้าหน้าที่นักพัฒนาทำหน้าที่เป็นเพียงเพื่อนของประชาชนในการช่วยกันวางแผน เพราะถ้าเราไม่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนนี้ โอกาสที่ชาวชนบทจะได้รับการศึกษา และพัฒนางานเองในการวางแผนดำเนินงานก็จะหมดไป

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่าชาวชนบทในชุมชนจะยากจนหรือขาดแคลนทรัพยากร แต่ชุมชนก็มีทรัพยากรที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานได้ อย่างน้อยชุมชนก็มีแรงงานของตนเอง เป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้ ในหลาย ๆ แห่งของชุมชน การร่วมลงทุน และปฏิบัติงานจะทำให้เขาเกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของจะทำให้ชุมชนเกิดความรัก และความหวงแหน

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดต่อและประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญยิ่งเพราะถ้าหากการติดตามและการประเมินผลมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะชุมชนจะได้รับทราบผลการปฏิบัติงานที่ทำไปจะได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่

สุชาวรรณ เลาะวิธิ (2547, บทคัดย่อ) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการพัฒนา 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน โรงเรียน 3) การมีส่วนร่วม ในกระบวนการจัดการศึกษา 4) การมีส่วนร่วมในแบบสมบูรณ์

น้ำฝน สมศรีนวล (2547, หน้า 9) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participations) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Inclusive organization) เช่น การรวมกลุ่มเยาวชน กลุ่มต่าง ๆ

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประเทศ (Representative organization) เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชนกรรมการกลุ่มเลี้ยงไหม กรรมการหมู่บ้าน

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (Open Participation) เช่น หน่วยงาน ที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดก็ได้ตลอดเวลา

องค์การอนามัยโลก (World health organization) (อ้างถึงใน สานิตย์ บุญชู, 2547, หน้า 102) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และประการสำคัญ คือ การตัดสินใจด้วย

2. การดำเนินกิจกรรม ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและการบริหาร การใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและการบริหาร

3. การใช้ประโยชน์ ชุมชนจะต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม

4. การได้รับผลประโยชน์ ชุมชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์ ในพื้นฐานที่เท่ากันซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff) (อ้างถึงใน ประธาน คงฤทธิศึกษากร, 2553, หน้า40) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision – making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการ (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของ การเข้าร่วมโดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการร่วมมือรวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

สรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดต่อและประเมินผล

3. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3.1 ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

นักการศึกษาหลายคนได้ให้ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

วิไลวรรณ วิทวิโรจน์ (2552, หน้า 223) ให้ความหมายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่าง โรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนเข้าใจวิธีการดำเนินงานและความต้องการของโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันก็จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนตัดสินใจถูกต้องในการช่วยพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน

สุพิชญา ธีระกุล (2552, หน้า 48) สรุปความหมายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ว่า เป็นบทบาทของการบริหาร โรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่ การติดต่อ

สัมพันธ์กับชุมชน การร่วมกำหนดความมุ่งหมาย และนโยบายของโรงเรียน ตลอดจนการร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเพื่อชุมชน

สุวัฒน์ มุทษเมธา (2554, หน้า 326) ให้ความหมายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ว่า เป็นการติดต่อให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือประสานงาน ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยมุ่งสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียนและชุมชน

อุทัย บุญประเสริฐ (2551, หน้า 151) ให้ความหมายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ว่า คือการให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน การใช้แหล่งทรัพยากรชุมชนเช่น งบประมาณ สิ่งของ วัสดุอุปกรณ์ ความสำเร็จหรือกิจกรรมของชุมชน โดยมุ่งสร้างสรรค์ก่อให้เกิดการพัฒนาและประโยชน์ด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียน

ปริญญารอดแก้ว (2529, หน้า 9) ให้ความหมายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ว่า เป็นการวางแผน การติดต่อประสานงาน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การให้ความร่วมมือช่วยเหลืองานกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตลอดจนการใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชนเพื่อมุ่งสร้างสรรค์ก่อให้เกิดการพัฒนาและประโยชน์ด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียน

โสภณ เพชรพวง (2554, หน้า 12) ได้สรุปว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การบริหารงานโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน ร่วมมือกัน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ แก่โรงเรียนและชุมชน

แฮร์ริส (Harris, 1998, p. 13) ให้ความหมายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแจ้งข่าวสารการเคลื่อนไหวทางการศึกษาให้ชุมชนทราบ แล้วรับความและให้ความช่วยเหลือจากชุมชน ตลอดจนการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การที่สถานศึกษาและชุมชนมีบทบาทความสัมพันธ์ต่อกัน ในลักษณะของการให้การสนับสนุนกันในด้านจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อชุมชนและต่อโรงเรียน

3.2 ความสำคัญของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปริญญารอดแก้ว (2529, หน้า 10 - 11) กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นสื่อสำคัญยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนไม่ควรละเลย แนวนโยบายการศึกษาของรัฐยังกำหนดไว้ว่าควร จะจัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน และแก้ปัญหาของชุมชนได้ การอาศัยสรรพกำลังและทรัพยากรในการจัดการศึกษาจากรัฐเพียงอย่างเดียว นั้น ไม่เป็นการเพียงพอจำเป็นต้อง ระดมสรรพกำลัง และทรัพยากรของท้องถิ่นหรือชุมชนมาช่วยในการพัฒนา โรงเรียนด้วยเมื่อ โรงเรียนได้อาศัยชุมชนเป็นแหล่งวิชาการ และทรัพยากรในการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนสามารถ

ที่จะบริการชุมชนและช่วยชุมชนพัฒนาควบคู่กัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาโรงเรียนก็คือ การพัฒนาชุมชน และการพัฒนาชุมชนก็คือการพัฒนาโรงเรียนนั่นเอง ดังนั้นโรงเรียนกับชุมชนต้องร่วมมือในการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2550, หน้า 118) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นสำคัญมาก ต้องพิจารณากันเป็นพิเศษ โรงเรียนที่ได้รับการร่วมมือจากชุมชนมักเจริญก้าวหน้าทั้งทางวัตถุ เช่น อาคารสถานที่ อุปกรณ์การสอน และทางด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนที่ได้รับรางวัลดีเด่น ส่วนมากเป็นโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ส่วนผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้บริหารดีเด่นมักอยู่ในโรงเรียนที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นและร่วมมือแก้ปัญหาการบริหารโรงเรียน

พิสิฐ พิษณานนท์ (2550, หน้า 179) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนมีความสำคัญต่อชุมชนคือโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการแก่ชุมชน เพราะโรงเรียนมีวิทยาการคือครูที่เป็นบุคลากรที่ได้รับการศึกษาอบรมมาเป็นอย่างดี จากสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งมีข้อความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มจากประสบการณ์ตรงจากภาระงานที่ปฏิบัติอยู่ นอกจากนี้สถานศึกษายังมีบุคลากรเป็นจำนวนมาก บุคลากรแต่ละคนมีความรู้แตกต่างกันออกไป ตามสาขาที่ได้รับมา ซึ่งความรู้ตามสาขาดังกล่าวนี้สามารถถ่ายทอดไปสู่ชุมชนได้ โดยผ่านกระบวนการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 22) กล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะมีประโยชน์ และมีความสำคัญต่อการบริหารงานในโรงเรียนดังต่อไปนี้

1. ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนเป็นไปโดยสะดวก
2. ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. ช่วยให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้
4. ช่วยให้เข้าใจสภาพความต้องการ และปัญหาของชุมชน เพื่อประกอบในการพิจารณากำหนดนโยบายของโรงเรียน
5. มีส่วนให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน อันจะเป็นการช่วยพัฒนาสังคมทางหนึ่ง
6. เป็นการบริหารงานที่ส่งเสริมในเรื่องการอยู่ร่วมกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม
7. เป็นการบริหารงานที่มีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยราชการอื่น ๆ เช่น กรมการปกครอง และกรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น อันจะเป็นผลดีต่อทางราชการ

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545, หน้า 8 - 13) กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า

1. การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการระดมความคิดและอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องทำให้เกิดความคิดที่หลากหลาย ทำให้การปฏิบัติมีความเป็นไปได้มากกว่าการคิดคนเดียว
2. การมีส่วนร่วมในการบริหารมีผลในทางจิตวิทยา คือ ทำให้เกิดการต่อต้านน้อยลงในขณะที่เดียวกันก็จะเกิดการยอมรับมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการที่ผู้บริหารสามารถใช้ทดสอบว่าสิ่งที่ตนเองรู้ตรงกับสิ่งที่ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาหรือไม่
3. เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารที่ดีกว่า สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
4. เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานหรือผู้เกี่ยวข้องมีโอกาสได้ใช้ความสามารถและทักษะในการทำงานร่วมกัน เกิดความมีน้ำใจ (Team spirit) และความจงรักภักดีต่อหน่วยงานมากขึ้น
5. การมีส่วนร่วมจะทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น การตัดสินใจมีคุณภาพมากขึ้น และส่งเสริมให้การปรับปรุงงานมีความเป็นไปได้สูง ตลอดจนผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้นด้วย

3.3 ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนเป็นสถาบันที่ให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ลูกบุตร กุลธิดา รวมทั้งเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมให้บุคคลอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา ในขณะเดียวกันโรงเรียนก็ได้รับอิทธิพลจากชุมชนต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ดังนั้น จากเหตุผลเหล่านี้ จึงทำให้โรงเรียนกับชุมชนต้องให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดในการที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้ที่อยู่ในวัยเรียนได้รับความรู้อย่างเต็มที่ ในการที่จะใช้ความรู้ที่ตนมีไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ เพื่อให้ความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนี้บรรลุผลสำเร็จ โรงเรียนจึงมีหน้าที่ที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อสังคมและหน่วยงานอื่น ๆ (พิสิฐ พิษณานนท์, 2550, หน้า 78)

โรงเรียนกับชุมชนจะอยู่ควบคู่กันเสมอ และมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ท้องถิ่นใดที่มีความหนาแน่นของประชาชน ชุมชนนั้นจะมีการก่อตั้งโรงเรียนอยู่ โรงเรียนซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่จะต้องคอยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนเป็นแหล่งที่ทำให้การศึกษาแก่ชุมชน มีหน้าที่รับใช้สังคมในด้านความรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรม ซึ่งจะผลิตคนออกมาตามความต้องการของสังคมและประเทศชาติ ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีดังต่อไปนี้

1. การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชนเพราะ โรงเรียนให้การศึกษแก่เยาวชนในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และนักเรียนนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน นักเรียนก็ต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น รวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนทำให้บุคคลในชุมชนดำรงชีวิตตามนักเรียนด้วย ซึ่งถือว่าโรงเรียนให้การศึกษแก่ชุมชนโดยทางอ้อมนั่นเอง

2. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นการให้ประชาชนยอมรับว่าสถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชน เป็นสิ่งที่มีค่าของทุกคน เพราะโรงเรียนจะช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนดีขึ้น ดังนั้นประชาชนในชุมชนย่อมมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของร่วมกัน และยินดีที่จะให้ความร่วมมือ ให้การช่วยเหลือโรงเรียนในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์งบประมาณแรงงาน ตลอดจนเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนต่อไป

3. ทำให้ครูผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อกัน ถ้าโรงเรียนกับชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กัน จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น โรงเรียนและครูถูกกล่าวหาหรือถูกตำหนิในสิ่งต่างๆ ที่ไม่มีเหตุผล

4. เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็ปัญหาต่อการจัดการศึกษา ซึ่งในสภาพความเป็นจริงแล้ว แต่ละแห่งในชุมชนมักจะมีผู้ที่ไม่เข้าใจการศึกษา ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน นอกจากนี้ยังไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

5. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน เพราะการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากการนำเอาทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนมาใช้ และต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้และเผยแพร่แก่ชุมชนได้

6. เพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์ เพราะในชุมชนมีทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล สถาบันและวัฒนธรรมพื้นบ้านมากมายด้วยกัน ทรัพยากรเหล่านี้ย่อมที่จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนได้

7. ทำให้โรงเรียนเกิดความรู้ และเข้าใจชุมชนดีขึ้น ทั้งในด้านสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของชุมชนทั้งนี้เพื่อที่จะให้โรงเรียนแก้ปัญหา โดยการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2553, หน้า 26 - 27) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของงานบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า 1) เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งรวมวิทยาการสาขาต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกในด้านการเรียนรู้ของคนในชุมชน 2) เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งผลิต พัฒนา

และคัดเลือกสมาชิกที่ดีที่สุดให้กับชุมชน 3) เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมชุมชน เพราะโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน กิจกรรมและบริการต่าง ๆ 4) เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยผลิตวิชาการใหม่ ๆ ให้แก่ชุมชน 5) เพราะโรงเรียนตั้งขึ้นและอยู่ได้จากรายได้ภาษีอากร และการสนับสนุนจากประชาชน 6) เพราะโรงเรียนต้องการการสนับสนุนและอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ จากประชาชน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2554, หน้า 327) ได้เสนอเหตุผลความจำเป็นของโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนไว้ 6 ประการ คือ 1) โรงเรียนเป็นแหล่งเลือกสรรคนในชุมชนเนื่องจากโรงเรียนตั้งขึ้นตามความต้องการของชุมชน โรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถที่จะออกไปสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนในชุมชน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลง คนอาจจะมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน แต่โรงเรียนเป็นสถาบันที่หล่อหลอมพฤติกรรมเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน 3) โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของศาสตร์สาขาต่าง ๆ และพร้อมที่จะจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าให้แก่แก่นักเรียนที่เป็นสมาชิกของชุมชน โรงเรียนเป็นที่รวมครู หรือผู้มีความรู้ความสามารถเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน 4) โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมอันเป็นส่วนสำคัญของชุมชน โดยมีหน้าที่ฟื้นฟูวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน 5) โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งมีอาคารและบริเวณที่ใช่เป็นที่ประชุม หรือประกอบพิธีการต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี 6) โรงเรียนและชุมชนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือต้องการพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้มีความสามารถในการช่วยเหลือสังคม และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการกระตุ้นส่งเสริมให้ประชาชนมีความพร้อมและสนใจร่วมจัดการศึกษาซึ่งเป็นเรื่องที่ทำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องคิดหายุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 91-94)

1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในลักษณะของการสร้างหลักสูตรการกำกับนิเทศติดตาม ประเมินและรายงานผลการใช้หลักสูตร
2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีเทคนิคการสร้างพลังชุมชนมี 10 ประการ คือ

- 2.1 สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน
  - 2.2 ฝึกให้เป็นคนใจกว้าง จิตสาธารณะ
  - 2.3 ตระหนักในสิ่งที่จำเป็นขาดแคลน
  - 2.4 ต้องหมั่นสร้างและปรุ้งแต่งตนเองให้เป็นคนที่มีเสน่ห์เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของชุมชนและเพื่อนร่วมงาน
  - 2.5 อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวเรียบง่าย อยู่ร่วมกับชุมชนและเพื่อนร่วมงานได้ทุกสถานการณ์เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ
  - 2.6 หลีกเลี่ยงการโต้แย้งที่ไร้เหตุผล
  - 2.7 ให้การต้อนรับชุมชนด้วยบรรยากาศแห่งมิตรภาพ
  - 2.8 พัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนให้ลึกซึ้งเพื่อสำรวจจุดเด่น จุดด้อย
  - 2.9 หมั่นแสวงหาแหล่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ จากหน่วยงานอื่น ห้างร้าน บริษัท มูลนิธิ สมาคม โดยใช้โครงการที่มีประสิทธิภาพ
  - 2.10 สร้างและพัฒนาค่านิยมเพื่อสร้างสัมพันธภาพกับชุมชนให้แนบสนิทอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
3. บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
    - 3.1 การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ
    - 3.2 การกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา
    - 3.3 การประชาสัมพันธ์สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสร้างความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
    - 3.4 การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา
    - 3.5 การตรวจสอบการจัดการศึกษา เป็นการตรวจสอบจากผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาในเรื่องการวัดผลการปฏิบัติ การพัฒนาตนเองของครูและนักเรียน การปรับปรุงบรรยากาศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การบริหารและการปฏิบัติงานของสถานศึกษา
  4. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
  5. ผลที่ได้จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
    - 5.1 ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง ได้เรียนรู้วิธีแสวงหาความรู้ มีความสุขในการเรียนรู้และรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.2 ครูมีความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยให้ผู้เรียนมีความสุข ผู้สอนก็มีความสุขและเรียนรู้ให้พัฒนาเป็นครูอาชีพ

5.3 ผู้ปกครองรู้และเข้าใจเกี่ยวกับความถนัด ความสามารถและศักยภาพในการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน มีความเข้าใจบทบาทของคนในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนมีความสุขที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน

5.4 ผู้บริหารได้พัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน โรงเรียนที่แท้จริง ไม่ใช่โรงเรียน และได้ใช้กระบวนการบริหารที่นักเรียน ครู ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม

5.5 ชุมชน และสังคมส่วนร่วมได้พลเมืองที่คุณภาพ ศักยภาพ และมีสำนึกรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชน สังคมและประสิทธิภาพ

5.6 องค์กรอื่น ๆ ได้มีส่วนช่วยประเทศในการพัฒนาบุคคลที่จะเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพและศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศต่อไป

จากที่กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญ และมีความจำเป็นเพราะมีประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งผู้บริหาร ครู อาจารย์ ตลอดจนบุคลากรในท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญ ให้ความสำคัญร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาการศึกษา พัฒนาเยาวชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนซึ่งจะได้ประโยชน์ทั้งโรงเรียน และชุมชนส่งผลให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าด้วย

3.4 ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

พัฒน์ น้อยแสงศรี (2552, หน้า 28 - 29) สรุปความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ ดังนี้ 1) เพื่อให้ประชาชนเข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียนทุกด้านอย่างชัดเจนและถูกต้อง 2) เพื่อให้ทราบว่าประชาชนมีความรู้สึกเช่นไรต่อโรงเรียนและปรารถนาจะให้โรงเรียนทำอะไรบ้าง 3) เพื่อให้ประชาชนรู้สึกรับผิดชอบด้านคุณภาพการศึกษาที่โรงเรียนดำเนินงานอยู่มากขึ้น 4) เพื่อสร้างให้ประชาชนสนับสนุนโรงเรียนด้านการเงินและโครงการศึกษา 5) เพื่อสร้างมิตรภาพ ความเคารพ ความเชื่อมั่นในตัวบุคลากร และการบริหารงานของโรงเรียนที่ให้แก่ประชาชน 6) เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความต้องการในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชน 7) เพื่อให้ประชาชนทำงานร่วมกันกับโรงเรียนและร่วมกันแก้ปัญหาการศึกษา 8) เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้วยความจริงใจในการเป็นผู้นำร่วมกับพัฒนาชุมชน

พรพรรณ พิพิธกุลชัยพล (2518, หน้า 41) ได้สรุปความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. ระหว่างบ้านกับโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการป้องกันความเข้าใจผิดระหว่างครูและทางบ้านของเด็ก ส่งเสริมความสามัคคีปรองดองระหว่างครูกับผู้ปกครอง ให้ครูและผู้ปกครองได้พบกันในบางโอกาส ให้ครูและผู้ปกครองได้ทราบพฤติกรรมต่างๆ ของนักเรียนทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน และส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมภายในโรงเรียน

2. ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยกันรับผิดชอบในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่เด็ก สร้างความสัมพันธ์ ฝึคนิสัย น้ำใจ ทักษะคิด และความประพฤติของนักเรียน ฝึกหัดทางด้านสังคมที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียน ช่วยปรับปรุงโรงเรียนโดยความร่วมมือของครูและผู้ปกครอง ช่วยปรับปรุงและพัฒนาชุมชน

ฉัตรชัย อรรถนันท์ (2524, หน้า 9) ได้กำหนดความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน
2. เพื่อสร้างความรู้สึกรักการเป็นเจ้าของโรงเรียนให้กับชุมชน
3. เพื่อให้ชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ซึ่งจะสร้างความสนใจและสร้างความร่วมมือได้เป็นอย่างดี
4. เพื่อฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนา ในการยึดเหนี่ยวการสร้างเข้าใจอันดีต่อกัน

สุพิชญา ธีระกุล (2552, หน้า 44 - 46) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 5 ประการ คือ

1. เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน เพราะสัมพันธภาพจะเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ร่วมกันปฏิบัติการกิจต่างๆ ที่มีอยู่ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด
2. เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้ว หากแต่มอบหมายให้ครูเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการและมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหัวหน้า
3. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งแบ่งเป็นหลายประเภท ได้แก่ การกำหนดความมุ่งหมายและนโยบายการบริหาร การพัฒนาอาคารสถานที่ตลอดจนการพัฒนาทางด้านวิชาการ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
4. เพื่อฟื้นฟู และรักษาวัฒนธรรมของชุมชน เพราะในชุมชนมีวัฒนธรรมอยู่มากมาย ทั้งนี้เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนาวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือสร้างสรรค์ความดีงาม

ของชุมชน เป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นสัญลักษณ์ของชุมชนให้แก่เยาวชน ชุมชนจะสนับสนุน และให้ความร่วมมือทุกประการ

5. เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียน เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีหน้าที่พัฒนาคนในสังคม โรงเรียนกับชุมชนจึงมีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันในทุกกรณี

ชูศรี สนิทประชากร (2553, หน้า 276 - 277) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ไว้ดังนี้

1. เพื่อต้องการให้ชุมชนได้ทราบการดำเนินงาน ความก้าวหน้า และความเคลื่อนไหวของโรงเรียน
2. เพื่อโรงเรียนจะได้ทราบความเคลื่อนไหวของชุมชนอันจะก่อให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียน
3. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจความสำคัญของการศึกษาและเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องสนใจและให้ความสนับสนุนทางการศึกษา
4. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนดูแลและจัดการศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน
5. เพื่อส่งเสริมชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการวางเป้าหมายของการศึกษาและการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียน
6. เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างโรงเรียนกับบ้าน และชุมชนหรือท้องถิ่นของโรงเรียนให้เกิดขึ้น โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง
7. เพื่อโรงเรียนจะได้เสนอความรู้ ความก้าวหน้าและแนวโน้มใหม่ๆ ทางการศึกษาให้ชุมชนทราบ
8. เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ และการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน เช่น วัด อำเภอ สถานประกอบการต่าง ๆ สำนักงานต่าง ๆ
9. เพื่อคลี่คลายความข้องใจ ช่วยทำให้ประชาชนเข้าใจโรงเรียนในแง่ดี เพื่อช่วยในการประเมินผล การดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน

สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2554, หน้า 315) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ คือ

1. เพื่อเสนอรายงานเกี่ยวกับกิจกรรมและข่าวสารต่างๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ
2. เพื่อรับทราบข่าวสาร ความเคลื่อนไหวภายนอกเพื่อประโยชน์ของโรงเรียน
3. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา
4. ส่งเสริมประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามระบอบประชาธิปไตย

5. ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการวางเป้าหมายของการศึกษาและพัฒนาการเรียนการสอน

6. สร้างความสัมพันธ์อันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน บ้าน หรือท้องถิ่น ที่โรงเรียนตั้งอยู่ให้เกิดขึ้น โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลางประสานงาน ศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม

7. เสนอความรู้ด้านความก้าวหน้า และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่นในสังคม

8. เพื่อประเมินผลการปฏิบัติของโรงเรียนตามความคิดเห็นของชุมชน

9. แก้ไขข้อข้องใจที่ประชาชนยังไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของโรงเรียนและช่วยให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดี มีความศรัทธาเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

เสาวนีย์ เสนาสุ (2553, หน้า 109) กล่าวถึง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้เกิดผลดีที่สุด และให้ผลที่ได้จากการศึกษานั้นเป็นประโยชน์ต่อชุมชนด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 23-24) ได้กำหนดภารกิจของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาถือปฏิบัติ และกำหนดความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียน อันจะช่วยให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือและเกิดความสะดวกในการดำเนินงาน

2. เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน คือ บุคคล วัสดุและสิ่งของเพื่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้

3. เพื่อให้โรงเรียนได้รับความสนับสนุน และความช่วยเหลือจากชุมชนทั้งด้านการเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียน

4. เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการ และอื่น ๆ อันจะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง

5. เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานหลักของโรงเรียนคือ งานวิชาการให้บรรลุเป้าหมายให้สะดวกยิ่งขึ้น

6. เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่สิ่งแวดล้อมของหน่วยงาน อันจะทำให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

7. เพื่อป้องกัน หรือแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนที่อาจเกิดขึ้นซึ่งมีผลกระทบมาจากชุมชน

เอลส์بری, แมคเนลลี และวินน์ (Elsbree, Mcnly & Wynn, 1967, p.348) กล่าวถึงความหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 5 ประการ คือ

1. การนำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน
2. การใช้ชุมชนเป็นแหล่งทางการศึกษา
3. การใช้โรงเรียนเป็นแหล่งทางการศึกษาของชุมชน
4. ชุมชนในฐานะเป็นหุ้นส่วนในการประกอบการทางการศึกษาของชุมชน

จะเห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น มีความมุ่งหมายเพื่อให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียน และโรงเรียนเข้าใจชุมชนเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาชุมชน

3.5 หลักการและวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะก่อให้เกิดการปฏิบัติงานร่วมกัน มีประโยชน์ทั้งต่อโรงเรียนและต่อชุมชน ที่จะทำให้เกิดความร่วมมือได้นั้น ผู้บริหารควรยึดหลักต่าง ๆ ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งมีนักการศึกษากล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

พิสิฐ พิษณานนท์ (2550, หน้า 107) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี คือ

1. โดยการนำเอากิจกรรมที่มีอยู่ในโรงเรียนออกสู่ประชาชนภายนอกที่อยู่ในท้องถิ่น เช่น การนำนักเรียนออกไปพัฒนาชนบท ให้นักเรียนออกไปฝึกอาชีพจริง ๆ กับประชาชนในท้องถิ่น จัดการบรรยายพิเศษโดยครู หรือผู้บริหาร จัดเครื่องมือสื่อสารต่างๆ ซึ่งได้แก่ การออกวารสารโรงเรียน การมีจดหมายถึงผู้ปกครอง การให้ครูหรือผู้บริหารได้ออกไปช่วยงานของชุมชนและอื่น ๆ

2. โดยการนำประชาชนในชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ จัดงานการแสดงของนักเรียนในโอกาสที่สำคัญแล้วเชิญผู้ปกครอง และประชาชนมาร่วมงาน จัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง จัดแข่งขันกีฬาระหว่างครูกับประชาชน เชิญประชาชนในชุมชนมาบรรยายให้นักเรียน ฟังเชิญประชาชนในท้องถิ่นมาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่ขัดต่อระเบียบของทางราชการ

เสาวนีย์ เสนาสู (2553, หน้า 113 - 116) ได้แบ่งหลักและวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 2 วิธี คือ

1. การนำเอาชุมชนเข้ามาในโรงเรียน อาจกระทำได้ด้วยวิธีการดังนี้ 1) เชิญบุคคลากรนอกเป็นวิทยากรในบางโอกาส 2) แต่งตั้งบุคคลนอกเป็นกรรมการปรับปรุงอาคารสถานที่ของโรงเรียน 3) เอกสารและวัสดุสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โรงเรียนอาจได้จากชุมชน 4) โสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ โรงเรียนอาจ

ได้มาโดยบุคคลในชุมชนมอบให้ 5) เชิญบุคคลนอกมาร่วมในกิจกรรมพิเศษของโรงเรียน เช่น จัดงานรื่นเริง ร่วมพิธีแจกประกาศนียบัตร งานวันครู งานไหว้ครู งานนิทรรศการ 6) จัดตั้งสมาคมครู - ผู้ปกครอง และ 7) จัดประชุมทางด้านวิชาชีพ

2. การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน ได้แก่ 1) การติดต่อเยี่ยมเยียนชุมชน 2) การให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน 3) ร่วมมือในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีของชุมชน 4) การทัศนศึกษา 5) การอยู่ค่ายพักแรม และ 6) การสำรวจชุมชน เช่น สำรวจชุมชนว่ามีแหล่งวิชาอะไรบ้างที่จะนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษาได้

จาคอบสัน และคณะ (Jacobson and other, 1971, pp. 466-478) กล่าวถึงวิธีการสร้างงานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ ดังนี้

1. จัดให้มีเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ของโรงเรียนออกเผยแพร่
  2. จัดให้มีการเสนอข่าวจากโรงเรียนถึงบ้านเป็นประจำ
  3. จัดให้มีนิทรรศการภายในโรงเรียน
  4. จัดให้มีวันเยี่ยมในโรงเรียน
  5. จัดให้มีสัปดาห์แห่งการศึกษา
  6. จัดให้มีโครงการเยี่ยมผู้ปกครองที่บ้าน
  7. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบัน
  8. ใช้สื่อมวลชนในด้านต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และอื่น ๆ
  9. จัดทำรายงานประจำปีและชี้แจงให้ทราบ
  10. จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู
  11. จัดกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี
  12. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมโดยเข้าร่วมในท้องถิ่น เช่น งานประเพณีของท้องถิ่น
- นอกจากนั้น ควรมีละครของนักเรียน หรือจัดเกมส์กีฬาต่าง ๆ

สตูปลี และแรฟเฟอร์ตี (Stoops & Rafferty, 1961, pp. 151-159) ได้สรุปหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 5 ประการ คือ

1. ต้องมีทั้งการให้และรับข่าวสารจากชุมชน
2. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะได้ผลคืออยู่ที่ใช้วิธีการหลากหลาย
3. ต้องพยายามให้ชุมชนเข้าใจเจตนารมณ์ของโรงเรียนมากที่สุด
4. งานที่จัดทำให้ชุมชนควรเป็นงานที่กระทำอย่างต่อเนื่อง
5. โรงเรียนควรให้ข้อมูลที่น่าสนใจและง่ายต่อการทำความเข้าใจและเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

คินเดรด (Kindred) (อ้างถึงใน ซีรุติ ประทุมพรรัตน์, 2550, หน้า 139 - 140) มีความเห็นว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ได้ดีนั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องยึดหลักการดังต่อไปนี้

1. หลักความบริสุทธิ์ใจ (Integrity principle) ตามหลักการนี้ ผู้บริหารโรงเรียนให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวแต่ละอย่างของการจัดการและการบริหารโรงเรียนแก่ประชาชนในชุมชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือ ไม่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง ไม่ปิดบังซ่อนเร้นข้อมูลที่เผยแพร่ส่วนหนึ่งให้ประชาชนในชุมชนเกิดความลังเลสงสัยไม่เชื่อใจ เพราะจะเป็นสาเหตุให้เกิดสถานะที่หมดศรัทธา

2. หลักการต่อเนื่อง (Continuity principle) การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักการนี้ ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงความสืบเนื่องที่ต้องกระทำติดต่อกันไปไม่ขาดตอน ทั้งนี้เพื่อกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นอยู่เสมอ แม้ว่าได้รับความร่วมมือในส่วนตัวส่วนหนึ่งแล้วก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าความสัมพันธ์จะหยุดเพียงแค่นั้น โอกาสที่จะให้ความร่วมมือยังดำเนินต่อไปไม่หยุดยั้ง

3. หลักครอบคลุมในเนื้อหา (Coverage principle) ตามหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนควรคำนึงถึงความเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานของโรงเรียนในทุก ๆ ด้าน ให้ประชาชนได้ทราบการบริหารงานของโรงเรียนที่ชัดเจน

4. หลักความเรียบง่าย (Simplicity principle) การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงความเข้าใจ ซึ่งหมายถึง การใช้ภาษาที่เรียบง่าย และเป็นภาษาที่ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าใจได้ชัดเจน โดยใช้กราฟ แผนภูมิ แบบภูมิ แบบจำลอง หรือลักษณะการสื่อสารอย่างอื่นที่ประชาชนไม่คุ้นเคย อาจทำให้เกิดความคลุมเครือหรือไม่เข้าใจจะเป็นเหตุทำให้ขาดการให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภาษาต่างประเทศในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน

5. หลักสร้างสรรค์ (Creativeness principle) ตามหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงการเสนอข่าวสารหรือข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนและของโรงเรียนเป็นส่วนรวม พึงละเว้นการเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวของครู อาจารย์ หรือผู้บริหาร รวมทั้งเสนอข่าวสารที่ทำให้เห็นความอ่อนแอหมดหวัง หรือหมดกำลังใจให้ประชาชนรับทราบ

6. หลักปรับตัว (Adaptability principle) ตามหลักการนี้ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นในด้านภาษาสภาพ

สติปัญญา พื้นฐานความรู้ ความเชื่อ และเจตคติ การจัดเสนอข่าวสารออกเผยแพร่หรือการมีปฏิสัมพันธ์กัน จะต้องไม่ขัดกับลักษณะดังกล่าว และต้องปรับวิธีการให้คล้อยตามกัน

7. หลักยืดหยุ่น (Flexibility principle) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักการนี้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในชุมชน เช่น เศรษฐกิจสังคม ค่านิยม เจตคติ ความต้องการและความสนใจในการร่วมมือกับโรงเรียน ผู้บริหารต้องใจเย็นสามารถปรับยืดหยุ่นใช้วิธีการได้อย่างเหมาะสม

นาฏเจลิยว สุมาวงศ์ (2517, หน้า 20 - 23) ได้เสนอแนวทางที่โรงเรียนกับชุมชนร่วมมือกันในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชน อาจทำได้โดยวิธีต่อไปนี้ 1) จัดให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเลือกจากคนในชุมชน 2) เปิดโอกาสให้ชุมชนใช้สถานที่ของโรงเรียนนอกเวลาหรือวันหยุด เช่น การสอนหนังสือแก่ผู้ใหญ่ เป็นที่ประชุม หรือจัดงานประเพณีต่าง ๆ 3) จัดหลักสูตรของโรงเรียนให้สัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้ความรู้ของนักเรียนมีความหมายยิ่งขึ้นสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ๆ ทั้งนี้ต้องใช้อุปกรณ์สื่อมวลชน แหล่งวิทยากรต่าง ๆ ในชุมชน ให้เป็นประโยชน์ต่อการสอน และ 4) จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งช่วยให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทต่อโรงเรียน ได้แก่ การจัดนิทรรศการต่าง ๆ จัดแสดงละครประจำปี แข่งขันกีฬานักเรียน ให้บริการแนะแนวแก่นักเรียนหรือเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมของสังคม

บุญนาค ติวกุล (2543, หน้า 39) กล่าวถึงการสร้างพลังสร้างสรรค์ของชุมชน (Appreciation Influence Control : AIC) เพื่อพัฒนาการศึกษาเป็นกระบวนการสร้างและรวมพลังในทางสันติเพื่อสร้างสรรค์ เทคนิค AIC คือการประชุมที่เปิดโอกาสให้เข้าร่วมประชุมได้สื่อสารและเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารทุกขั้นตอน ทำให้สมาชิกเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัดความต้องการ และศักยภาพผู้เกี่ยวข้อง เป็นการประชุมที่ระดมพลังสมองเพื่อแก้ปัญหาและหาแนวทางพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ เทคนิคนี้จึงเป็นกระบวนการประชุมเพื่อระดมความคิด รวมพลังและพลังสร้างสรรค์ของแต่ละคนเข้ามาเป็นพลังพัฒนา โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมอย่างประชาธิปไตยแนวคิด AIC อาจสรุปได้ 3 ประการ คือ กลุ่มคนหรือชุมชนมีพลังที่จะเอาชนะปัญหา พลังที่อยู่โดดเดี่ยวอาจจะใช้ไปในทางลบ และการจัดการพัฒนาให้เป็นพลังเชิงบวก เป็นพลังแห่งความรักและความสร้างสรรค์

หลักการของ AIC ในมิติของการวางแผน อาจสรุปได้ 5 ประการ คือ การระดมความคิดของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การแก้ปัญหาความยุ่งยากในองค์กร การปฏิบัติตามแผน การระดมพลังสร้างสรรค์ และทุกขั้นตอนเป็นการหลอมรวมความคิด การยอมรับซึ่งกันและกัน

กระบวนการของ AIC ในการพัฒนาการศึกษา แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการสร้างความรู้ (Appreciation) คือ ขั้นการพัฒนาพลังเมตตาและพลังปัญญา 2) ขั้นสร้างพลังพัฒนา

(Influence) คือ ^๒ขั้นการพัฒนาพลังสร้างสรรค์ และ 3) ^๓ขั้นสร้างแนวปฏิบัติ (Control) คือ ^๔ขั้นการสร้างพลังพัฒนางาน

จากหลักการดังกล่าวสรุปได้ว่า ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ไม่ว่าจะเป็นการนำเอากิจกรรมภายในโรงเรียนออกสู่ประชาชนหรือนำเอาชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียน โดยต้องยึดหลักการความบริสุทธิ์ใจ มีความปรารถนาดีต่อกัน มีความเรียบง่าย ตรงไปตรงมา มีความเข้าใจและพึงพอใจที่ร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ ความเจริญก้าวหน้าต่อโรงเรียนและชุมชน

3.6 องค์ประกอบที่ส่งเสริมงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปรีชา คัมภีรปกรณ และคณะ (2548, หน้า 124 - 125) ได้กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่าขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ คือ

1. นโยบายของโรงเรียนที่เปิดประตูโรงเรียน ซึ่งจะทำให้งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปในทางที่ดี แต่ในทางตรงกันข้าม กับการที่ปิดประตูโรงเรียน จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปในทางลบ

2. ความร่วมมือกับบุคลากรในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น บุคลากรในโรงเรียนทุกคนจะต้องประสานกันทุกฝ่าย จึงจะทำให้งานสำเร็จลุล่วงได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียน

3. ความพร้อมของโรงเรียน หมายถึงความพร้อมด้านอาคารสถานที่และเครื่องอำนวยความสะดวกที่จะให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับชุมชน

4. ความพร้อมของชุมชน ถ้าหากชุมชนไม่มีความพร้อมไม่แน่ใจแล้วการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายจะเกิดขึ้นไม่ได้ ความพร้อมของชุมชนในที่นี้ หมายถึง ความพร้อมในด้านความคิดเห็นและอื่น ๆ

ดังนั้นสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่จะส่งเสริมให้งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปได้นั้นขึ้นอยู่กับแนวนโยบายของโรงเรียน ความพร้อมของโรงเรียน ความพร้อมของชุมชนและการให้ความร่วมมือกันทุกฝ่ายที่จะร่วมมือร่วมใจกัน

3.7 ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

กรมสามัญศึกษา (2543, หน้า 54-62) กล่าวถึง ขอบข่ายการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยได้กำหนดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนใน 6 ด้าน ดังนี้

1. การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน การทำแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียนทางด้านวิชาการ ด้านจริยธรรมและคุณธรรม ด้านกีฬา และเผยแพร่ประวัติโรงเรียน เป็นการกำหนดอุดมการณ์เสริมสร้างคุณธรรม ลักษณะนิสัย และความประพฤติ

3. การให้บริการชุมชน เป็นการบริการข่าวสาร ส่งเสริมสุขภาพอนามัยส่งเสริมอาชีพ บริการนันทนาการ บริการอาคารสถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ และบริการวิชาการ

4. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน และให้ความร่วมมือพัฒนาท้องถิ่น

5. การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน เป็นการจัดตั้งองค์กร เพื่อสนับสนุนโรงเรียนด้านวิชาการ ด้านทรัพย์สิน และด้านบริการ

6. การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นการสำรวจข้อมูลการดำเนินงานของโรงเรียนด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 26-27) กล่าวถึง ขอบข่ายการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ว่ามีวิธีการดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานได้สะดวกขึ้น

2. การให้บริการแก่ชุมชน เป็นการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน ตามความสามารถที่โรงเรียนดำเนินการได้

3. การร่วมกิจกรรมของชุมชน เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชน

4. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เป็นการเปิดโอกาสเชิญชวนหรือหาทางให้บุคคลในชุมชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

5. การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น เป็นการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2554, หน้า 54 - 57) กล่าวว่า งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมี 6 ด้าน คือ

1. การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน

3. การให้บริการชุมชน

4. การให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

5. การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน
  6. การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
    - ประเสริฐ สมพงษ์ธรรม (2552, หน้า 1-2) กล่าวถึงขอบข่ายการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สรุปได้ดังนี้
      1. บทบาทของสถานศึกษาที่มีต่อชุมชน สถานศึกษาควรมีบทบาทต่อชุมชน ดังนี้
        - 1.1 เป็นแหล่งวิชาการของชุมชนและนำการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเข้าสู่ชุมชน พัฒนาการศึกษ ของเด็ก เยาวชน และประชากรของชุมชน
        - 1.2 เป็นศูนย์หรือเครือข่ายกับหน่วยงานอื่นร่วมพัฒนาชุมชน
      2. บทบาทของชุมชนที่ดีต่อสถานศึกษา ชุมชนควรมีบทบาทต่อสถานศึกษา ดังนี้
        - 2.1 การกำหนดปรัชญา จุดมุ่งหมายของโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
        - 2.2 การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา
        - 2.3 การพัฒนาบุคคลในชุมชน
        - 2.4 การพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา
        - 2.5 ส่งเสริม กำกับ ประเมินการดำเนินงานของสถานศึกษา
      3. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้
        - 3.1 กำหนดรูปแบบแนวทางในการประสานงาน
        - 3.2 ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับชุมชน หรือประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชน
        - 3.3 เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชน
        - 3.4 เป็นผู้นำการแก้ปัญหาของชุมชน
- สนอง เครือมาก (2553, หน้า 117) กล่าวว่า งานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มี 5 ด้าน คือ
1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน
  2. การให้บริการแก่ชุมชน
  3. การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน
  4. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
  5. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

จากระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษา ในโรงเรียน ซึ่งเป็นบทบาทที่ทำให้เกิดความร่วมมือกันและถือเป็นขอบข่ายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอีกรูปแบบหนึ่ง สรุปได้ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย และการให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาของโรงเรียน
2. การกำกับติดตามและให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน
3. การให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตร
4. การส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้รับการศึกษาและให้มีการพัฒนาศักยภาพของเด็ก
5. การเสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
6. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาจากชุมชน

ในการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารมีบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการให้กิจกรรมและการปฏิบัติที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีของชุมชนต่อโรงเรียน โดยดำเนินการให้มีกิจกรรมและการปฏิบัติที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีของชุมชนต่อโรงเรียน โดยดำเนินการตลอดระยะเวลาทั้งในและนอกโรงเรียน งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนประกอบด้วยลักษณะของงานในแต่ละด้านดังนี้ คือ

การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถานที่จำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน มีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ท้องถิ่น รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของสถาบันอื่น เพราะเป็นแหล่งปลูกฝังความรู้ ความคิดและนิสัยใจคอให้แก่เด็กอันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต ดังนั้นการดำเนินกิจการใด ๆ ของโรงเรียนจะต้องเป็นที่ยอมรับของประชาชน จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

กู๊ด (Good, 1973, p. 430) ได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ ว่าเป็นกิจกรรมที่จัดเป็นทางการเพื่อปรับปรุงสัมพันธภาพของโรงเรียนที่อยู่ภายในชุมชน การประชาสัมพันธ์เป็นวิธีการที่มีแบบแผนและกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างหรือก่อให้เกิดสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงและมีประชาคมดีเป็นแนวบรรทัดฐาน วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์โรงเรียน คือ 1) เพื่อเสนอรายงานให้ประชาชนทราบความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียนและการจัดการศึกษา 2) ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ให้รู้สึกเป็นเจ้าของและเป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องให้

ความร่วมมือในการจัดการศึกษา 3) ส่งเสริมให้ครู นักเรียนและผู้ปกครองมีความใกล้ชิดกันร่วมมือกันแก้ปัญหาของเด็กทั้งทางโรงเรียนและที่บ้าน 4) สร้างความเชื่อถือศรัทธา ความเชื่อมั่นและความนิยมของประชาชนที่มีต่อโรงเรียน 5) ประเมินความต้องการของผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการศึกษา เพื่อโรงเรียนจะได้หาทางสนองต่อความต้องการอย่างแท้จริง 6) ช่วยจัดความขัดแย้งต่าง ๆ ที่นักเรียน ผู้ปกครอง ครูและประชาชนที่มีต่อโรงเรียน 7) เปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 8) สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชน

หลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น กินเครด (Kindred) (อ้างถึงในคูพิชญา วีระกุล, 2552, หน้า 50 - 51) ได้เสนอรูปแบบการประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้ได้ผลดีควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ต้องดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ (Integrity) คือต้องทำอย่างตรงไปตรงมา
2. ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (Continuity) คือต้องทำอย่างต่อเนื่องกันตลอดเวลาและตลอดไป
3. ดำเนินงานได้ครอบคลุมทุกด้าน (Coverage) มิใช่เพียงเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น
4. ดำเนินการด้วยความเรียบง่าย (Simplicity) โดยใช้ภาษาและวิธีการที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ
5. ต้องดำเนินการด้วยวิธีการเสริมสร้าง (Constructiveness) คือให้ผลงานออกมาในรูปแบบของการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน
6. ต้องดำเนินการโดยรู้จักปรับตัวเข้าหากัน (Adaptability) คือจะต้องปรับทุกสิ่งทุกอย่างให้เข้ากับสภาพของชุมชนให้ได้
7. ต้องดำเนินการด้วยความยืดหยุ่น (Flexibility) คือ ทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์จะต้องยืดหยุ่นได้

นอกจากนี้บทบาทของกิจกรรมนอกหลักสูตรต่าง ๆ ของนักเรียนสามารถใช้เป็นสื่อที่ดีในการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ได้แก่ ข่าวสารเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีของนักเรียนจนมีชื่อเสียงในการแข่งขันทักษะทางวิชาการ นักเรียนดีเด่น นักเรียนพระราชทาน การชนะเลิศด้านกีฬาในระดับต่าง ๆ สิ่งที่โรงเรียนควรนำมาพิจารณาประชาสัมพันธ์โรงเรียน คือ

1. การแข่งขันและการประกวด เช่น การแข่งขันกีฬาและกรีฑา การได้วาที การอภิปราย การประกวดทางศิลปะ และการแสดงงานฝีมือต่างๆ ของนักเรียน
2. การแสดงละครและดนตรี
3. งานสังคม เช่น การรณรงค์และการฟ้อนรำประกอบงาน

4. การออกวารสารของนักเรียน
5. สโมสรหรือชุมชนต่าง ๆ ของนักเรียน
6. สถานักเรียน
7. การประหม่นักเรียน
8. การทัศนจาร
9. พิธีรับประกาศนียบัตร

ข้อควรคำนึงคือ กิจกรรมทั้ง 9 ประการ ไม่ควรเป็นกิจกรรมที่บังคับหรือขอรับบริจาคเงินบำรุงโรงเรียน แต่มุ่งในด้านการประชาสัมพันธ์จึงจะได้ผล การจัดกิจกรรมใด ๆ โดยมุ่งหาเงินบำรุงโรงเรียนเพียงอย่างเดียว จะทำให้คนขยาดและเกลียดโรงเรียน

เพื่อความเหมาะสมและทำให้การบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อให้ได้ผล ควรจัดหาครูหรือคณะครูกลุ่มหนึ่งรับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์โรงเรียน โดยเฉพาะโดยมอบหมายให้ครูหรือคณะครูกลุ่มนี้ดำเนินงานประชาสัมพันธ์ทุกชนิด เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การให้บริการแก่ชุมชน

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าที่วิชาการและเทคโนโลยีกำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ความรู้ความเข้าใจบางอย่าง เช่น งานที่เกี่ยวกับวิชาชีพต่างๆ จัดว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชน และการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง แต่สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในชุมชนชนบทที่ได้รับการศึกษาในระดับน้อย ผลที่ตามมาทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้เพราะประเทศที่เจริญก้าวหน้าแล้วย่อมขึ้นอยู่กับจำนวนของประชากรที่ได้รับการศึกษา มีความรอบรู้ มีความสามารถเป็นสำคัญ โรงเรียนประถมศึกษาซึ่งกระจายอยู่ทุกพื้นที่ของประเทศ จึงเป็นสถานที่ที่มีความเหมาะสมที่สุดที่จะทำหน้าที่ให้บริการให้กับชุมชนและประชาชน

การให้บริการแก่ชุมชน คือ การให้บริการต่าง ๆ แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ เช่น ให้บริการทางวิชาการ ให้คำแนะนำหรือการปรึกษา ให้บริการสถานที่หรือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

วรรณิ เหล่าสุนทร (2552, หน้า 35) กล่าวถึงการให้บริการแก่ชุมชน โดยแยกเป็นประเภทดังนี้

1. ในระบบโรงเรียน เกี่ยวกับสถานที่ โรงเรียนควรให้ชุมชนมีโอกาใช้อาคารสถานที่ตามความจำเป็น เช่น ห้องสมุด โรงฝึกงาน หอประชุม สนามกีฬา และอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อทำกิจกรรมด้านความรู้ ด้านวิชาการ และกิจกรรมของประชาชนในชุมชน

2. นอกระบบโรงเรียน โรงเรียนควรจัดโครงการเพื่อบริการแก่ประชาชนในชุมชน ได้แก่

2.1 โครงการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ เช่น การจัดห้องสมุดของโรงเรียนไว้บริการประชาชน การสอนหนังสือแก่ผู้ใหญ่ในโครงการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ การให้ความรู้ทางด้านวิชาการ อนามัย ในรูปของการบรรยาย อภิปราย ตามความเหมาะสม

2.2 โครงการส่งเสริมวิชาชีพ โรงเรียนเป็นสถานที่ฝึกวิชาชีพให้แก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ

2.3 โครงการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

2.4 ใช้โรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาเด็กปฐมวัย

2.5 จัดการพบปะระหว่างครูและผู้ปกครอง เนื่องในโอกาสพิเศษต่างๆ เพื่อความเข้าใจอันดี

2.6 จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในโอกาสต่างๆ ใช้สถานที่ของโรงเรียน รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องใช้ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ หรืออุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์

การให้บริการด้านการศึกษาแก่ชุมชน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2556, หน้า 223) เสนอแนะว่า เนื้อหาสาระที่ต้องสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน ซึ่งแตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน แต่โดยทั่วไปควรประกอบด้วยเนื้อหาสาระดังนี้

1. ด้านความรู้พื้นฐาน ได้แก่ ความรู้ด้านการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น เพื่อเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อความหมายและแสวงหาความรู้ทั่วไป

2. ด้านความเป็นอยู่ในครอบครัว ได้แก่ ความรู้ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาชีวิตครอบครัว เช่น ความรู้ความสามารถในเรื่องของสุขภาพอนามัย และโภชนาการ การจัดและตกแต่งบ้าน การซ่อมแซมและปรับปรุงบ้าน และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ การเลี้ยงเด็ก การวางแผนครอบครัว

3. ด้านการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชนและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ที่จะช่วยปรับปรุงและส่งเสริมชุมชนให้ดีขึ้น เช่น การปกครองท้องถิ่น การสหกรณ์ โครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน

4. ด้านอาชีพ ได้แก่ ความรู้ที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพของชุมชน

5. ด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ให้รู้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของชุมชน จนเกิดความหวงแหนและช่วยกันบำรุงรักษาให้คงอยู่ตลอดไป

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2556, หน้า 103 - 104) ได้เสนอแนวทางในการบริการแก่ชุมชนไว้ ดังนี้

1. การบริการแก่ชุมชน โดยการเผยแพร่ความรู้ทั้งวิชาชีพและวิชาการชุมชน ทำการฝึกอบรม จัดหาวิทยากรบรรยายให้ความรู้ในด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การเมือง สาธารณสุขวัฒนธรรม เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้สูงขึ้น

2. การจัดโปรแกรมการศึกษาเพื่อประชาชน โดยการประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือโรงเรียนดำเนินการเอง จัดสอนหลักสูตรอาชีพระยะสั้นแบบห้องเรียนหรือแบบกลุ่มสนใจ เพื่อให้ประชาชนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพได้

3. ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือการพัฒนาชุมชน จัดทำโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับแผนพัฒนาในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ตลอดจนเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเหล่านั้น

4. การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนต้องหาวิธีนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ร่วมดำเนินกิจกรรม แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และโรงเรียนต้องส่งเสริมความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพและบริการต่าง ๆ แก่ประชาชนเช่นกัน

5. การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน โรงเรียนมีหน้าที่อบรมสั่งสอนเยาวชนซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชน โรงเรียนจึงจำเป็นต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ชุมชน สมาชิกของโรงเรียนจะต้องปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบประเพณีอันดีงามให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชน

การร่วมกิจกรรมของชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 301) ได้ให้ความหมายของการร่วมกิจกรรมของชุมชนว่า การร่วมกิจกรรมของชุมชน หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชนที่โรงเรียนมีความสามารถและอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้ การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ควรดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้สถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

2. เพื่อให้ชุมชนเห็นว่า โรงเรียนสามารถเป็นที่ปรึกษาและให้ความรู้ช่วยเหลือชุมชนได้

3. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย โดยโรงเรียนเป็นกำลังสำคัญ

4. เพื่อสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

5. เพื่อให้ชุมชนมีเจตคติที่ดีและร่วมมือกับนโยบายของโรงเรียน

6. เพื่อพัฒนาและทำความเจริญให้เกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวม

7. เพื่อระดมสรรพกำลังทรัพยากรที่อยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์คุ้มค่า

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 302) ได้รวบรวมกิจกรรมการเข้าร่วมกับชุมชนไว้เป็นหมวดหมู่ โดยย้ำว่าการจัดควรจะดำเนินการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ กิจกรรมดังกล่าวมีดังนี้

1. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ให้คำนึงถึงความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนและจากสภาพที่เป็นจริง วัดจะเป็นศูนย์รวมใจของชุมชนแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นโรงเรียนจึงควรให้ความร่วมมือกับทางวัด ตลอดจนหน่วยงานในชุมชนต่าง ๆ เช่น ทอดกฐิน การจัดงานประจำปี การช่วยกันปลูกต้นไม้ เป็นต้น

2. กิจกรรมพัฒนาชุมชน นำความเจริญมาสู่หมู่บ้านของตน โรงเรียนสามารถนำความรู้ด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เช่น การประกอบอาชีพด้านการเกษตร ทัศนศึกษา กิจกรรมเหล่านี้จะส่งผลให้ประชาชนให้ความช่วยเหลือและให้ความร่วมมือเมื่อโรงเรียนต้องการ

3. กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรม เมื่อมีการจัดงานเทศกาล ประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมือง เช่น งานสงกรานต์ การแข่งเรือ งานลอยกระทง งานอุปสมบท งานศพ โรงเรียนควรเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

4. กิจกรรมกีฬาในชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันได้เป็นอย่างดี เช่น กีฬาตะกร้อ ฟุตบอล

5. กิจกรรมวันสำคัญเกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

6. กิจกรรมสุขภาพอนามัย ทางโรงเรียนและเจ้าหน้าที่อนามัยสามารถประสานงานให้ความร่วมมือกับชุมชนในเรื่องการบริการ ให้คำแนะนำปรึกษาและตรวจรักษา

7. กิจกรรมบริการ โรงเรียนควรให้ความเอื้อเฟื้อแก่กับชุมชน เช่น ให้บริการยืมโต๊ะเก้าอี้ หรือสนามโรงเรียนในการจัดงานต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร

บรรณาคม ภักดีพิพัฒน์ (2553, หน้า 7) เสนอว่า การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อเป็นการร่วมมือสนับสนุนในกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น งานประเพณีต่าง ๆ การนันทนาการ การกีฬา เป็นต้น

การติดต่อและการร่วมกิจกรรมกับชุมชนนี้ ประชาชนจะมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนมีความรู้สึกที่โรงเรียนเป็นของประชาชน และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เมื่อมีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียนก็ย่อมยินดีที่จะร่วมมือกับโรงเรียนทุกโอกาส (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2556, หน้า 271)

การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน หมายถึง การเปิดโอกาสเชิญชวนหรือแสวงหาแนวทางให้ชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนให้มากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 27)

โรงเรียนกับชุมชนเป็นกระบวนการสองทางที่ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรดำเนินการให้มีโครงการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน โดยให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ ในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ในการพัฒนาการศึกษา
2. เพื่อให้นักเรียนและบุคคลในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจต่อโรงเรียน
3. เพื่อให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ดีของบุคคลอันพึงประสงค์ในชุมชน
4. เพื่อให้นักเรียนได้เห็นว่าครูคนแรกของตนคือ บิดา มารดา
5. เพื่อให้โรงเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2550, หน้า 120) ให้ความคิดเห็นว่า ในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ควรจัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น และร่วมกันทำงานประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาความเป็นอยู่ของนักเรียนทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน การทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร การตกแต่งอาคารสถานที่ให้เหมาะสม และการพิจารณาแก้ปัญหาต่างๆ ของนักเรียน ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาร่วมกัน

ซัมซัน (Sumption) (อ้างถึงใน สมชาย สุขชาติ, 2552, หน้า 26 - 27) ได้ให้ความเห็นว่าโรงเรียนควรดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี และเป็นศูนย์กลางทางวิชาการของชุมชนโดยสรุป ดังนี้

1. โรงเรียนต้องเสนอรายงานเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ
2. รับทราบข่าวความเคลื่อนไหวจากภายนอก
3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา และถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องให้ความสนใจต่อการศึกษา
4. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วม ดูแล และจัดการศึกษาของโรงเรียน
5. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการวางแผนนโยบายและเป้าหมายตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน

6. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน โดยให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม

ในการจัดบริการการศึกษาออกโรงเรียนนั้น โรงเรียนประถมศึกษาที่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ ความสามารถทั้งในด้านความรู้ทั่วไป และวิชาชีพ เพื่อประชาชนจะได้มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น หมายถึง การดำเนินงานและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 27) การกิจในการดำเนินงานด้านนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารโรงเรียนไม่ควรละเลยเพราะโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนชุมชนจึงมีฐานะเป็นเจ้าของโรงเรียน นักเรียนเป็นบุตรหลานของสมาชิกในชุมชน ความนิยมในการส่งบุตรหลานเข้าสู่โรงเรียนย่อมมีอิทธิพลต่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนได้ นอกจากนี้ชุมชนแต่ละแห่งมีทรัพยากรต่าง ๆ อันจำเป็นต่อการพัฒนาโรงเรียน

ทรัพยากรในชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่นนั้นมีหลายประเภท ดังนี้คือ

1. ทรัพยากรมนุษย์
2. ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้
3. ทรัพยากรสถาบัน เช่น วัด สมาคม องค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน
4. ทรัพยากรด้านวัสดุเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักรกล เครื่องยนต์

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในบรรดาทรัพยากรทั้งหมด เพราะมนุษย์มีสติปัญญาสามารถคิดค้นทำสิ่งต่างๆ ได้คือ กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มศิษย์เก่าและกลุ่มหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สภาตำบล

กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทต่อโรงเรียนมากที่สุด เพราะสามารถร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนาได้ กลุ่มผู้นำชุมชนอาจแบ่งออกได้ ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ คือ กลุ่มบุคคลที่สังคมยอมรับและศรัทธาความเป็นผู้นำในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้อาวุโส ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี นักการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น
2. กลุ่มผู้นำทางราชการ ได้แก่ บุคคลที่ทางราชการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู และพัฒนากร

สมาคม ชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานราชการอื่น ๆ เช่น ไปรษณีย์ โรงพยาบาล โรงเรียนอาจสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะดังต่อไปนี้ (ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ และคณะ, 2548, หน้า 767 - 768)

1. การสร้างความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน มีการพบปะทักทาย ปราศรัยกันตามความเหมาะสม
2. ให้บริการด้านอาคารสถานที่
3. การเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นเข้าร่วมทำกิจกรรมกับโรงเรียน เช่น การจัดศูนย์เด็กเล็กสภาตำบล
4. การประสานงานให้หน่วยงานอื่นมาจัดกิจกรรม หรือให้บริการในโรงเรียนแก่นักเรียนและประชาชน เช่น การตรวจสุขภาพ การสาธิตการเกษตร
5. ร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้น เช่น การร่วมแสดงนิทรรศการ แสดงละครเพื่อนรำ ดนตรี กีฬา
6. ช่วยสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานอื่น โดยอาศัยนักเรียน เช่น ช่วยส่งจดหมายส่งข่าวสาร หนังสือของหน่วยงานอื่นให้กับประชาชน

หลักการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่นต้องคำนึงถึงหลักการ ดังนี้ ต้องมีการให้และการรับข่าวสารต่อชุมชน การใช้วิธีการหลากหลายในเวลาเดียวกัน ต้องพยายามให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียนให้มากที่สุด งานที่จัดทำนั้นควรปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและโรงเรียนควรให้ข้อมูลที่น่าสนใจและง่ายต่อการเข้าใจและสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันวิธีการที่โรงเรียนใช้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนนั้นมีหลายขั้นตอนดังนี้ คือ

1. จัดให้มีกิจกรรมการปฐมนิเทศผู้ปกครองนักเรียนในวันเปิดภาคเรียน
2. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน
3. เชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหบางอย่างเกี่ยวกับตัวเด็ก
4. จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน
5. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เชิญเป็นวิทยากร

4. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในปัจจุบันการบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการได้มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในหน่วยงานของทางราชการและหน่วยงานเอกชนโดยเฉพาะการบริหารราชการไทยนั้นมีการนำระบบการบริหารโดยคณะกรรมการมาใช้กับทุกหน่วยงานและสถานศึกษาเองก็มีการนำรูปแบบนี้เข้ามาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาแล้ว

4.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 8 - 10) กล่าวว่า คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นคณะบุคคลซึ่งมีความสำคัญที่จะทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการที่จะมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของชุมชนคณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวมีมาตั้งแต่อดีตแต่ลักษณะบทบาทและภารกิจมีความแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละช่วงดังนี้

ในอดีตจนถึง พ.ศ. 2428 ศูนย์กลางการศึกษาอยู่ในชุมชนมีวัดบ้านร่วมกันจัดการศึกษาไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนแต่เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ

พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาที่มีระบบมีระเบียบปฏิบัติที่แน่นอนมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2452 ได้แต่งตั้งกรรมการตำบลประกอบด้วยกรรมการ 3 คนคือกำนันหรือหัวหน้าตำบล 1 คนเจ้าอธิการวัดซึ่งเป็นเจ้าคณะหมวดในตำบล 1 รูปและแพทย์ประจำตำบล 1 คนมีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียนทำนุบำรุงหาเด็กเข้าเรียนหาครูมาสอนในโรงเรียนเรียกโรงเรียนที่จัดขึ้นนี้ว่าโรงเรียนประชาบาลซึ่งดำรงอยู่ได้โดยอาศัยทุนทรัพย์ของประชาชน

พ.ศ. 2524 มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดแนวทางการสรรหาจำนวนคุณสมบัติและการพ้นตำแหน่งรวมทั้งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 เนื่องจากมีข้อมูลจากผลวิจัยมากมายยืนยันว่าการดำเนินการของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษายังไม่เกิดผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งความพร้อมในการดำเนินการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียนความพึงพอใจในผลงานของตนเองการให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา ฯลฯ ประกอบกับมีกระแสความต้องการให้คณะกรรมการประจำโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น

พ.ศ. 2540 มีการประกาศให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 เพื่อให้เกิดผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้จัดการประชุมทางไกลเรื่องบทบาทคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งเป็นการ

จัดประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาและประธานคณะกรรมการ โรงเรียนพร้อมกันทั่วประเทศ ผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ประเทศไทยช่อง 11 และวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยที่มีการถ่ายทอดสดเสียงทั่วประเทศเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2541

หลังจากคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับ โรงเรียนได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางดำเนินการและผลการดำเนินการมากมายผลจากการวิจัยมีหลายประการที่น่าสนใจคือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนในส่วน โครงสร้างของ คณะกรรมการ โรงเรียนเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้แต่การปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนยังเน้นด้านการสนับสนุนการดำเนินงานของ โรงเรียนมากกว่าการกำหนดนโยบายและการ ร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนจากผลการวิจัยดังกล่าวประกอบกับมีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ จัด การศึกษาของชุมชนการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษารวมทั้งการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้และสามารถจัดการศึกษาในชุมชนได้ทำให้กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนหลายฝ่ายให้เข้ามามี ส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชนและเป็นระเบียบคณะกรรมการสถานศึกษาฉบับ แรกที่กำหนดให้ผู้หญิงสามารถเข้ามามีบทบาทในการเป็นกรรมการสถานศึกษาทำให้ผู้หญิงมี โอกาสมากขึ้นในการทำงานเพื่อชุมชนและ โรงเรียนรวมทั้งทำให้คณะกรรมการสถานศึกษามี บทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษาท้องถิ่นและจะมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อมีการ ปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้เพิ่มเติมรูปแบบในปี พ.ศ. 2545

จากความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น นั้นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นอาจมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันในแต่ละยุคแต่ละสมัยแต่ วัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งขึ้นนั้นก็มาจากหลักการเดียวกันคือต้องการให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

4.2 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 119 – 125) เพื่อให้การบริหารและ การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ บริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ประกอบกับมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534

กระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539” บรรดาระเบียบข้อบังคับประกาศและคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียนของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ไม่หมายรวมถึงสถานศึกษาที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า ครูใหญ่อาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการที่รับผิดชอบบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน “คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 5 ให้มีคณะกรรมการอย่างน้อยสถานศึกษาละเจ็ดคนแต่ไม่เกินสิบห้าคน ประกอบด้วย

(1) “ผู้แทนผู้ปกครอง” ได้แก่ ผู้แทนของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้นจำนวนไม่เกินสองคน

(2) “ผู้แทนครู” ได้แก่ ผู้แทนของข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนและผู้ช่วยบริหารสถานศึกษานั้นจำนวนไม่เกินสองคน

(3) “ผู้แทนองค์กรชุมชน” ได้แก่ ผู้แทนของชมรมสมาคมมูลนิธิหรือองค์กรเอกชนหรือกลุ่มบุคคลในรูปอื่นใดที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะและมีที่ตั้งอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษานั้นจำนวนไม่เกินสองคน

(4) “ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ได้แก่ ผู้แทนของเทศบาลองค์การบริหารส่วนจังหวัดองค์การบริหารส่วนตำบลกรุงเทพมหานครเมืองพัทยาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่นจำนวนไม่เกินสี่คน

(5) “ผู้แทนศิษย์เก่า” ได้แก่ ผู้แทนสมาคมศิษย์เก่าชมรมศิษย์เก่าหรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้นจำนวนไม่เกินสองคน

(6) “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ได้แก่ ผู้นำทางศาสนาผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นข้าราชการบำนาญข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษาพนักงานรัฐวิสาหกิจเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐเจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้นจำนวนไม่เกิน

สี่คนให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการและให้คณะกรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่ง ใน (1) (3) (4) (5) และ(6) เป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการกำหนดจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการเพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการตามข้อ 5 โดยคำนึงถึงจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการที่เป็นสตรีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของคณะกรรมการทั้งหมด

ข้อ 7 การให้ได้ซึ่งคณะกรรมการให้ดำเนินการดังนี้

(1) ให้สถานศึกษาประกาศรับสมัครผู้แทนตามข้อ 5 (1) (2) (3) (4) และ(5)

(2) ให้ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกตามข้อ 7 (1) คัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(3) ให้ผู้ได้รับการคัดเลือกตามข้อ 7 (2) และผู้บริหารสถานศึกษาเสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามที่ตนเห็นสมควรจำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(4) ให้ผู้บริหารสถานศึกษานำรายชื่อเสนอผู้มีอำนาจตามข้อ 9 เป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง

ในกรณีไม่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้แทนในองค์ประกอบใดให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้นจำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ผู้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้

ในกรณีที่ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้ที่สมัครเข้ารับการคัดเลือกเท่าที่มีอยู่ในองค์ประกอบนั้นแล้วให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้นจำนวนสองเท่าของจำนวนที่ยังขาดอยู่และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองให้เหลือตามจำนวนที่กำหนดไว้

ในกรณีที่ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดมีจำนวนเท่ากับจำนวนกรรมการตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกดังกล่าวเป็นกรรมการในองค์ประกอบนั้น

ข้อ 8 คุณสมบัติทั่วไปของคณะกรรมการ

(1) เป็นผู้สนใจการพัฒนาการศึกษา

(2) เป็นผู้มีความประพฤติดี

(3) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

(4) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้

กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข้อ 9 ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับเป็นผู้ลงนามในการแต่งตั้งและอนุญาตการลาออกของคณะกรรมการ

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการมีวาระอยู่ตำแหน่งคราวละ 4 ปีนับตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง คณะกรรมการซึ่งได้มาตามระเบียบนี้ในวาระแรกเมื่อครบกำหนดสองปีให้จับสลากออกกึ่งหนึ่งใน กรณีที่เป็นจำนวนคี่ให้พิเศษเพิ่มเป็นหนึ่งคนเว้นคณะกรรมการและเลขานุการ ให้สถานศึกษาดำเนินการสรรหากรรมการทดแทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคสองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อ 7 โดยให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระในวรรคหนึ่ง การสรรหากรรมการใหม่ทดแทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่งและวรรคสามให้ดำเนินการภายในสี่สิบห้าวันนับจากวันครบวาระหรือครบกำหนดแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแต่ยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ให้กรรมการชุดเดิมปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะได้มีการประกาศแต่งตั้งกรรมการใหม่กรรมการที่พ้นวาระ อาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการได้อีก

ข้อ 11 กรรมการจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ออกตามวาระ
- (2) ตาย
- (3) ลาออก
- (4) ขาดคุณสมบัติตามข้อ 8
- (5) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (6) เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (7) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดเว้นแต่ได้รับโทษสำหรับความผิดที่ได้

กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(8) พ้นจากตำแหน่งในสถานศึกษานั้นสำหรับกรรมการตามข้อ 5(2) และผู้บริหารสถานศึกษา

(9) พ้นจากสถานภาพการเป็นผู้ปกครองนักเรียนของสถานศึกษานั้นสำหรับกรรมการตามข้อ 5(1)

(10) พ้นจากสภาพการเป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับกรรมการตามข้อ 5(4)

(11) คณะกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสามมีมติให้ออกยกเว้นกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 12 ในกรณีที่กรรมการในองค์ประกอบใดว่างลงก่อนครบวาระเกินกว่าเก้าสิบวันให้สถานศึกษาดำเนินการตามข้อ 7 เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการในองค์ประกอบนั้นภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ว่างลงและให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตนแทน

ข้อ 13 คณะกรรมการมีหน้าที่ดังนี้

- (1) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
- (2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
- (3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- (4) กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
- (5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน
- (6) ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็กดูแลเด็กพิการเด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- (7) เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการด้านงบประมาณด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา
- (8) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านรวมทั้งสืบสานจารีตประเพณีศิลปและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
- (9) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
- (10) ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนการเสนอต่อสาธารณชน
- (11) แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร
- (12) ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับการมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น

ข้อ 14 ให้มีการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยภาคเรียนละสองครั้งการดำเนินการประชุมคณะกรรมการให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดโดยให้มีกรรมการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่มีอยู่ในขณะนั้นและให้มีผู้แทนของนักเรียนเข้าฟังและแสดงความคิดเห็นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่เป็นเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรงให้รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการด้วยให้ผู้บริหารสถานศึกษารายงานผลการประชุมต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่งภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มีการประชุม

ข้อ 15 ในวาระเริ่มแรกให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมที่มีสถานศึกษาในสังกัดดำเนินการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันประกาศใช้ระเบียบนี้

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในคณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบนี้รวมทั้งดำเนินการให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

สถานศึกษาที่ไม่มีคณะกรรมการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการ โรงเรียนอยู่ในวันที่ประกาศใช้ระเบียบนี้ให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมซึ่งเป็นเจ้าสังกัดกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

ข้อ 16 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามระเบียบนี้

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 127) โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2543 ประกอบกับมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุง ทบวง กรม พ.ศ. 2543 กระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกข้อความตามวรรคหนึ่งในข้อ 15 แห่งระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 และให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน “ในวาระเริ่มแรกให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมที่มีสถานศึกษาในสังกัดดำเนินการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันใช้ระเบียบนี้”

จากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่กล่าวข้างต้นนั้นพอที่จะสรุปได้ว่าวัตถุประสงค์หลักของระเบียบนี้คือการเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนในทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองศิษย์เก่าองค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันโดยมีการกำหนดบทบาทไว้อย่างชัดเจนอันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.3 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2543

กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2543 กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 4)

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็กดูแลเด็กพิการเด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการด้านงบประมาณด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา
8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านรวมทั้งสืบสานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน
11. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร
12. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาจากบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแนวในการปฏิบัติไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 30-41)

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
  - 1.1 ศึกษาและทำความเข้าใจในความมุ่งหมายหลักการของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
  - 1.2 ศึกษาและกำหนดความเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของชุมชนท้องถิ่นที่ตั้งของสถานศึกษา
  - 1.3 กำหนดนโยบายเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
  - 1.4 กำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาด้านวิชาการบุคลากรงบประมาณและอาคารสถานที่
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
  - 2.1 ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
  - 2.2 พิจารณาความสอดคล้องของแผนปฏิบัติการประจำปีกับแผนพัฒนาของสถานศึกษา
  - 2.3 พิจารณาถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมเกี่ยวกับวิธีการหรือยุทธศาสตร์การดำเนินงานของกิจกรรม/งาน/โครงการที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา
  - 2.4 ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
  - 3.1 ศึกษาหลักการจุดหมายโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 3.2 พิจารณาความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 3.3 พิจารณาความถูกต้องความสมบูรณ์ของสาระการเรียนรู้และความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
  - 3.4 ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระการเรียนรู้ของสถานศึกษา
4. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
  - 4.1 กำหนดแผนการกำกับและติดตามร่วมกับสถานศึกษาได้แก่วิธีการระยะเวลา
  - 4.2 ดำเนินการกำกับติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษาตามแผนที่กำหนดไว้โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย
  - 4.3 ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่สถานศึกษาและให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและขวัญกำลังใจในการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามแผนและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

5.1 สนับสนุนให้จัดทำข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับจำนวนผู้เรียนการคมนาคมสภาพเศรษฐกิจของชุมชนและข้อมูลอื่นที่จำเป็นให้เป็นปัจจุบัน

5.2 สนับสนุนและจัดหาที่เรียนให้แก่เด็กพื้นที่บริการได้เข้าเรียนในสถานศึกษาให้มากที่สุดรวมทั้งการประสานงานเพื่อจัดหาที่เรียนให้แก่เด็กได้เข้าเรียนในสถานศึกษาอื่นที่อยู่ใกล้เคียงหรือเสนอแนะให้ได้เรียนนอกระบบหรือเรียนตามอัธยาศัย

5.3 จัดหาทุนการศึกษาอุปกรณ์การศึกษาและสิ่งจำเป็นอื่นๆแก่ผู้เรียนที่ขาดแคลนสถานศึกษาจัดทำข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับจำนวนผู้เรียนการคมนาคมสภาพเศรษฐกิจของชุมชนและข้อมูลอื่นที่จำเป็นให้เป็นปัจจุบัน

5.4 สนับสนุนและจัดหาที่เรียนให้แก่เด็กพื้นที่บริการได้เข้าเรียนในสถานศึกษาให้มากที่สุดรวมทั้งการประสานงานเพื่อจัดหาที่เรียนให้แก่เด็กได้เข้าเรียนในสถานศึกษาอื่นที่อยู่ใกล้เคียงหรือเสนอแนะให้ได้เรียนนอกระบบหรือเรียนตามอัธยาศัยจัดหาทุนการศึกษาอุปกรณ์การศึกษาและสิ่งจำเป็นอื่นๆแก่ผู้เรียนที่ขาดแคลน

6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็กดูแลเด็กพิการเด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

6.1 สนับสนุนให้เด็กได้มีการเรียนร่วมเด็กปกติ

6.2 สอดส่องดูแลเด็กที่ได้รับการทารุณกดขี่ข่มเหงล่วงละเมิดทางเพศใช้แรงงานเด็กกักขังฯลฯ ให้ได้รับความช่วยเหลือและส่งไปขอรับบริการที่เหมาะสม

7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการด้านงบประมาณด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

7.1 การบริหารจัดการด้านวิชาการ

7.1.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานวิชาการของสถานศึกษา

7.1.2 มีส่วนร่วมในการจัดหาผลิตสื่อเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

7.2 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ

7.2.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการบริหารใช้งบประมาณของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงประสิทธิภาพ

7.2.2 มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการตรวจสอบติดตามและประเมินผล

7.3 การบริหารจัดการด้านการบริหารบุคคล

7.3.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษาและส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

7.3.2 ให้ขวัญและกำลังใจและยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษา

7.4 การบริหารจัดการด้านการบริหารทั่วไป

7.4.1 เสนอแนวทางให้มีการใช้ดูแลและบำรุงรักษาอาคารสถานที่วัสดุครุภัณฑ์ของสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์

7.4.2 ส่งเสริมให้มีการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้ร่มรื่นและสวยงาม

8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านรวมทั้งสืบสานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

8.1 หารายได้ทรัพย์สินและทรัพยากรจากแหล่งต่างๆเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

8.2 ส่งเสริมและกำกับติดตามการใช้วิทยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น

8.3 ส่งเสริมและกำกับติดตามเพื่อให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมที่สืบสานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติพร้อมทั้งการยกย่องเชิดชูเกียรติภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความเหมาะสมและโอกาสอันควร

9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

9.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมกับชุมชนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่น

9.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการและให้บริการด้านต่างๆแก่ชุมชน

10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

10.1 ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปี

10.2 เสนอแนะในการปรับปรุงรายงานผลการดำเนินงานประจำปีให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาก่อนเผยแพร่ต่อสาธารณชน

11. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานตามระเบียบตามที่เห็นสมควร ซึ่งการดำเนินงานจัดการศึกษานั้นนอกเหนือจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วยังมีผู้นำ

ของชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นที่มีความยินดีที่จะเข้ามาช่วยในการพัฒนาสถานศึกษาดังนั้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีบทบาทสำคัญที่จะสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการชุดต่างๆ เพื่อช่วยให้การดำเนินงานตามภารกิจของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ โดยให้ประธานคณะกรรมการ สถานศึกษาแต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะอนุกรรมการตามความเหมาะสม

12. การปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา นั้นๆ

นอกเหนือจากภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามระเบียบกระทรวง ศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 แล้วยังมีภาระงานอีกหลายอย่าง ที่มีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือหรือได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐานเช่นนโยบายหรือเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานต้นสังกัดแจ้งให้สถานศึกษาปฏิบัติซึ่งถ้าได้รับการ สนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานก็จะทำให้ภารกิจนั้นประสบความสำเร็จได้อย่าง รวดเร็วขึ้น โดยหน่วยงานต้นสังกัดอาจพิจารณามอบหมายงานอื่นให้ตามที่เห็นสมควร

ชัยอนันต์ สมุทวานิช (2554, หน้า 28-32) กล่าวว่าจากการดำเนินงานโครงการนำร่องการ กระจายอำนาจการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษา ได้มีการเสนอแนะหน้าที่ความรับผิดชอบ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ด้านไว้ดังนี้

1. ด้านวิชาการ

1.1 กำหนดตารางเวลาภาคการศึกษาและตารางสอนตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการ และคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาให้ไว้

1.2 อนุมัติทางเลือกเกี่ยวกับหลักสูตรในระดับ โรงเรียนภายใต้กรอบของหลักสูตร การศึกษาระดับชาติและท้องถิ่น

1.3 อนุมัตินโยบายและกิจกรรมนอกหลักสูตร

1.4 อนุมัติระเบียบปฏิบัติของครูพนักงานและผู้เรียนตามแนวทางที่คณะกรรมการ เขตพื้นที่การศึกษาให้ไว้

1.5 กำหนดแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเพื่อประเมินผลการพัฒนา คุณภาพสถานศึกษาในภาพรวม

1.6 กำหนดแผนการเตรียมสถานศึกษาเพื่อรองรับการประเมินภายนอก

2. ด้านงบประมาณ

2.1 ระดมเงินและทรัพยากรทางการศึกษา

- 2.2 กำกับดูแลควบคุมการใช้เงินและการบริหารจัดการกองทุนต่างๆ
  - 2.3 กำกับดูแลการจัดซื้อหนังสือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ
  - 2.4 กำกับดูแลการใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค
  3. ด้านการบริหารงานบุคคล
    - 3.1 ให้คำแนะนำการตกลงต่อรองการแต่งตั้งครูประจำการหรือครูพิเศษโดยปรึกษาร่วมกับ อ.ก.ค.ศ.
    - 3.2 ให้คำแนะนำในการแต่งตั้งบุคลากรทางการศึกษาอื่นๆ โดยปรึกษาร่วมกับ อ.ก.ค.ศ.
  4. ด้านการบริหารทั่วไป
    - 4.1 กำหนดพันธกิจเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน
    - 4.2 กำหนดนโยบายการพัฒนาการดำเนินการตามแผนการพัฒนาการประเมินผลงานของโรงเรียน
    - 4.3 ส่งเสริมสนับสนุนกิจการต่างๆของโรงเรียน
    - 4.4 ส่งเสริมสนับสนุนกำกับติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษาในด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนการพัฒนาสุขภาพอนามัยของนักเรียนการระดมทรัพยากรการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการสืบสานศิลปประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น
    - 4.5 ติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษาในการประกันคุณภาพในสถานศึกษา
    - 4.6 กำหนดนโยบายในการรับนักเรียนโดยปรึกษาร่วมกับคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา
    - 4.7 บำรุงรักษาอาคารสถานที่ตลอดจนทรัพย์สินอื่นๆของโรงเรียน
    - 4.8 รายงานผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนให้ผู้ปกครองทราบ
    - 4.9 กำหนดแนวทางติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
    - 4.10 ให้บริการแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น
    - 4.11 จัดให้มีกิจกรรมด้านสังคมสันตนาการสุขอนามัยและโภชนาการร่วมกับชุมชน
- บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาตามที่กฎหมายกำหนดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546 มาตรา 40 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการมาตรา 38 บัญญัติไว้ว่า

“...ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขึ้นในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาและสถานศึกษาอาชีวศึกษาของแต่ละสถานศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครองผู้แทน

ครูผู้แทนองค์กรชุมชนผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ...”

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

“...ข้อ 6 ให้สถานศึกษามีอำนาจปกครองดูแลบำรุงรักษาใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้สถานศึกษาเว้นแต่การจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ที่มีผู้อุทิศให้สถานศึกษาต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน...”

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 26 กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลไว้ดังนี้

“...มาตรา 26 ให้คณะกรรมการสถานศึกษามีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาดังต่อไปนี้

1. กำกับดูแลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายกฎระเบียบข้อบังคับหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษากำหนด

2. เสนอความต้องการจำนวนและอัตราตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อเสนอคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาพิจารณา

3. ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาต่อผู้บริหารสถานศึกษา

4. ปฏิบัติหน้าที่ตามกำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเขตพื้นที่ศึกษามอบหมาย

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ด้าน ไว้ในคู่มือการปฏิบัติคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 13-16)

1. ด้านวิชาการ

1.1 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียนชุมชนและท้องถิ่น

1.2 ให้ข้อเสนอแนะและส่งเสริมสนับสนุนในการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นฯลฯ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

1.3 รับทราบและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระบบและการดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. ด้านงบประมาณ

2.1 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งและการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา

2.2 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะในการออกระเบียบข้อบังคับประกาศและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการเงินและการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษาหรือปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้ตามที่กฎหมายระเบียบประกาศฯลฯ กำหนด 3. ด้านการบริหารงานบุคคล

3. ด้านบุคลากร

3.1 กำกับดูแลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายกฎระเบียบข้อบังคับหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) และคณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (อ.ก.ค.ศ.) เขตพื้นที่การศึกษากำหนด

3.2 เสนอความต้องการจำนวนและอัตราตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาพิจารณา

3.3 ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษา

3.4 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากฎหมายอื่นหรือตามที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามอบหมาย

4. ด้านการบริหารทั่วไป

4.1 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาในการจัดทำนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษารวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

4.2 รับทราบให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาและกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมายกฎระเบียบประกาศคำสั่งตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นและรายงานสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาเมื่อสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตามกฎหมายกระเปียบคำสั่งตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

4.3 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะประสานส่งเสริมสนับสนุนเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครองดูแลบำรุงรักษาใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาตามที่กฎหมายระเบียบประกาศฯกำหนด

4.4 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาในการออกระเบียบข้อบังคับประกาศแนวปฏิบัติฯ ในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษาตามที่กฎหมายระเบียบประกาศฯกำหนด

4.5 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่นๆ ในชุมชนและท้องถิ่น

4.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษาตามที่กฎหมายระเบียบประกาศฯกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 40 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมาเป็นลำดับ ทั้งนี้รูปแบบการบริหารและจัดการศึกษามีทั้งรูปแบบที่มีการตรวจสอบได้รูปแบบของการเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษารูปแบบของการเป็นผู้ให้การสนับสนุนและรูปแบบของการเป็นสื่อประสาน ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษามีความเคลื่อนไหวจากระบบที่มีลักษณะเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษามาสู่บทบาทหน้าที่ในลักษณะกึ่งนโยบายกึ่งบริหารมากขึ้น

จากบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่นำเสนอไปแล้วนั้นสรุปได้ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีอำนาจหน้าที่ 3 ลักษณะคือการกำกับติดตามการปฏิบัติงานของสถานศึกษาด้านวิชาการงบประมาณการบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปให้ถูกต้องตามกฎระเบียบกฎหมายคำสั่งประกาศนโยบายอำนาจการส่งเสริมสนับสนุนด้านการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพอำนาจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎหมายและการปฏิบัติตามหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.4 ความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการมีเหตุผลดังนี้ (ลัดดา สมิตะมาน และคณะ, 2554, หน้า 13)

1. เพื่อให้การบริหารหรือการพิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหาที่มีความหลากหลายและเป็นไปอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ
2. เพื่อให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันโดยมิให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีอำนาจมากเกินไปซึ่งอาจนำไปสู่การใช้อำนาจที่ไม่ถูกต้องอันจะเกิดผลเสียหายต่อองค์กรได้
3. การให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อมิให้การดำเนินนโยบายใดๆมีผลต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไปซึ่งจะก่อให้เกิดความยุติธรรมในการดำเนินการต่อทุกฝ่ายได้
4. เพื่อก่อให้เกิดการประสานงานที่ดีทั้งภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงานซึ่งจะทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
5. การรวมตัวกันของบุคคลเป็นคณะกรรมการจะก่อให้เกิดพลังที่เข้มแข็งสามารถอำนวยความสะดวกให้งานดำเนินการไปได้ด้วยดี
6. ผู้เป็นประธานคณะกรรมการที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆของแต่ละกลุ่มจะสามารถโน้มน้าวให้ผู้มีส่วนร่วมต่าง ๆ เกิดการยอมรับในแนวทางหรือวิธีการอื่นที่ยังกระตุ้นให้กำลังใจให้พวกเขาสามารถนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลต่อไป
7. เพื่อให้เกิดการใช้และแพร่หลายข้อมูลที่ดี
8. การใช้คณะกรรมการอาจทำไปเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการปฏิบัติหรือเป็นการถ่วงเวลาต่อกรณีปัญหาที่ไม่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ดังนั้น จึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่เป็นฝ่ายของตนขึ้นและให้มีการพิจารณาเลื่อนการตัดสินใจออกไปหรือให้มีการทำการศึกษาในเรื่องนั้นๆก่อนเพื่อเป็นการยืดเวลาออกไป เป็นต้น

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์คณะบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถานศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนั้น คณะกรรมการจึงต้องอาศัยความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในด้านต่างๆ และมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 20)

ผู้แทนผู้ปกครองเป็นผู้สะท้อนปัญหาและความต้องการด้านคุณภาพการศึกษาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้งในส่วนที่คาดหวังและสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและร่วมมือกับครูบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูเป็นผู้มีความชำนาญในสายงานอาชีพครูมีความสำคัญต่อการนำเสนอข้อมูลด้านกระบวนการเรียนรู้ปัญหาและความต้องการการสนับสนุนช่วยเหลือรวมทั้งรายงานผลการจัดการศึกษา

ผู้แทนองค์กรชุมชนเป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชนและให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาทั้งในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นแหล่งเรียนรู้

ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการที่ครอบคลุมทั้งเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษาและมีความสำคัญต่อสถานศึกษาอย่างยิ่งในการขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณทรัพยากรทางการศึกษาและเชื่อมคองแผนการศึกษา กับแผนพัฒนาท้องถิ่น

ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาเป็นผู้สะท้อนภาพความรักความศรัทธาความภาคภูมิใจต่อสถาบันการศึกษาที่ตนได้รับการศึกษาช่วยบรรเทาภาระของสถาบันไปสู่ศิษย์รุ่นหลังให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา

ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์ศาสนาอื่นในพื้นที่เป็นผู้นำเสนอและเติมเต็มข้อมูลด้านคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมของศาสนาซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในด้านต่างๆที่จะช่วยเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ครอบคลุมในทุกๆด้านอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะกรรมการและเลขานุการซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่จะสะท้อนภาพของการบริหารจัดการผู้ช่วยเหลือให้คำปรึกษาสร้างแรงจูงใจกระตุ้นการทำงานทบทวนรายงานสะท้อนความคิดเปิดโอกาสให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่จัดเตรียมการประชุมบันทึกการประชุมรายงานผลการประชุมและสนับสนุนด้านอุปกรณ์ห้องประชุมวัสดุใช้สอยฯลฯ รวมทั้งการพิจารณานามติข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากที่ประชุมไปสู่การปฏิบัติ

อย่างไรก็ตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 21) ได้สรุปสภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการแบบองค์คณะบุคคลในระดับสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาดความชัดเจนเรื่องบทบาทหน้าที่ว่าตนเองจะทำอะไรทำอย่างไรและเพื่ออะไร
2. บุคคลที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการส่วนใหญ่ได้รับการร้องขอจากสถานศึกษามากกว่าได้รับการคัดสรรจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงทำให้ขาดความกระตือรือร้นในการทำหน้าที่ของคณะกรรมการ
3. วิธีการทำงานร่วมกันของคณะกรรมการยังขาดทักษะและประสบการณ์เช่นทักษะร่วมประชุมตัดสินใจ เป็นต้น
4. สถานศึกษาส่วนหนึ่งยังคิดว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเพียงผู้สนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษามากกว่าเป็นผู้ร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินงานร่วมรับผลที่เกิดขึ้น
5. กรรมการสถานศึกษาส่วนหนึ่งยังคิดว่าการบริหารจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเพียงที่ปรึกษาหรือเป็นผู้ปฏิบัติตามการร้องขอของสถานศึกษา
6. กรรมการสถานศึกษาแต่ละคนมีภาระงานมากการประชุมจึงขาดความต่อเนื่องและความพร้อมเพียง
7. ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารขาดคุณภาพจึงเป็นจุดอ่อนที่สำคัญของการบริหารจัดการการนำข้อมูลไปใช้ในการพิจารณาของคณะกรรมการเพื่อการตัดสินใจการแก้ปัญหาหรือพัฒนางานการศึกษาส่วนใหญ่จึงอยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกและประสบการณ์เดิม
8. ในอดีตสถานศึกษาขาดความคล่องตัวในการบริหารปัจจุบันสถานศึกษาเป็นนิติบุคคลมีคล่องตัวสูงสามารถบริหารกิจการได้ด้วยตนเองแต่กรรมการสถานศึกษาบางส่วนยังขาดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ที่จะต้องมีการกำกับส่งเสริมและสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างใกล้ชิด

4.5 จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาขนาดเล็กจำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คนให้มีคณะกรรมการจำนวน 9 คน สถานศึกษาขนาดใหญ่จำนวนนักเรียนเกินกว่า 300 คนขึ้นไปให้มีคณะกรรมการจำนวน 15 คน

4.6 องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ (มาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ)
2. กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครองจำนวน 1 คน
3. กรรมการที่เป็นผู้แทนครูจำนวน 1 คน

4. กรรมการที่ผู้แทนองค์กรชุมชนจำนวน 1 คน
5. กรรมการที่ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 1 คน
6. กรรมการที่ผู้แทนศิษย์เก่าจำนวน 1 คน
7. กรรมการที่ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และ/หรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ ได้แก่
  - 7.1 สถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 1 รูปหรือ 1 คน
  - 7.2 สถานศึกษาขนาดใหญ่จำนวน 2 รูปหรือ 2 คนหรือ 1 รูปกับ 1 คน
8. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่
  - 8.1 สถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 1 คน
  - 8.2 สถานศึกษาขนาดใหญ่จำนวน 6 คน
9. ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 วิจัยในประเทศ

โสภณ เพ็ชรพวง (2554, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาการบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบที่เกี่ยวกับขอบข่ายงานทั้งห้าด้าน ตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่น การให้บริการชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การประชาสัมพันธ์โรงเรียนและการร่วมกิจกรรมของชุมชน

สวาท หาญกลับ (2554, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน โดยส่วนรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง

สินเทา บุญขวัญ (2554, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามทัศนะของครูอาจารย์และประธานกรรมการศึกษาผลการวิจัย พบว่า ระดับการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูอาจารย์และประธานกรรมการศึกษา โดยส่วนรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง

สุกิจ อุดมสิน (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

สุนทร ขอบทำดี (2554, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัย พบว่า คณะกรรมการศึกษาส่วนใหญ่มีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน มีส่วนร่วมในการประชุมผู้ปกครองนักเรียน ประสานงานให้มีการเผยแพร่ข่าวสารในชุมชน และขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองเยี่ยมโรงเรียน

ธวัชชัย บุญเต็ม (2553, หน้า 69 - 70) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ รวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียนการเป็นผู้นำ และการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การให้บริการชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน และการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

เพ็ญรำไพ รามบุตร (2547, หน้า 159) ได้ศึกษาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการจัดบุคลากรของโรงเรียนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ช่วยศึกษาสภาพและปัญหาการประกอบอาชีพของคนในชุมชน โดยรวบรวมข้อมูลจากนักเรียน เชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่าง ๆ ในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและประชาชนใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ และมีการประเมินนโยบายและแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนปัญหาที่พบ ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ ครูมีชั่วโมงสอนและทำงานอื่นมาก แหล่งวิทยากรในชุมชนมีน้อย ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนมีฐานะยากจน

ตระกูล อุดมเสียง (2548, หน้า 101) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทุกด้านอยู่ในระดับพอใช้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากคะแนน

เฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การให้บริการชุมชน การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน การวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการประเมินผลงาน

ภูวนาท คงแก้ว (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะมีคณะกรรมการโรงเรียนกับชุมชนรับผิดชอบ มีการสำรวจชุมชนด้วยการสอบถามข้อมูลจากนักเรียนและผู้ปกครอง โรงเรียนสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียนทั้งด้านวิชาการ คุณธรรมจริยธรรมและกีฬา โรงเรียนให้บริการชุมชนทุกด้าน และได้รับการสนับสนุนจากชุมชนด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์

สมมาตร คำวจนัง (2538, บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีกระบวนการบริหารงานประชาสัมพันธ์ทั้ง 7 ด้าน โดยมีส่วนที่ควรปรับปรุงแก้ไข คือ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากร ในการวางแผนงาน การจัดระบบบุคลากรในงานประชาสัมพันธ์ การช่วยจัดหางบประมาณในการดำเนินงาน การกำหนดมาตรฐานงานประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน และกำหนดวิธีการและเกณฑ์ในการประเมินผลงาน

ประสิทธิ์ พานดวงแก้ว (2549, หน้า 97 - 99) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัญหาการปฏิบัติงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมและรายด้านมีปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัญหาโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ยุพะเยาว์ ใจงาม (2550, หน้า 87 - 88) ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า มีปัญหารวมทุกด้านและในแต่ละด้านในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามตัวแปรลักษณะชาติพันธุ์ของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ คือชุมชน ไทยลาว ชุมชนไทยเขมร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหารวมทุกด้านและในแต่ละด้านในระดับปานกลาง

สุป็น ราสุวรรณ (2552, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของกรรมการโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของกรรมการโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ

กรรมการโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามเพศและอายุไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อจำแนกตามตำแหน่งในคณะกรรมการโรงเรียนระดับการศึกษา และระดับรายได้ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัญหาที่พบมากที่สุดคือขาดการประสานงาน แนวทางการแก้ปัญหาคือ ควรจัดประชุมสัมมนากรรมการโรงเรียนทุกปี

อรรถพร สาระทัน (2552, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเขตการศึกษา 7 พบว่า การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมต่ำที่สุด คือ การให้คำปรึกษาและสนับสนุนด้านต่าง ๆ เมื่อพิจารณากลุ่มสถานภาพ พบว่าผู้บริหารโรงเรียนและข้าราชการครู โดยภาพรวมมีส่วนร่วมในระดับมาก

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ทอย (Toy, 1982, Abstract) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยได้เสนอแนะว่า การวางแผนควรมีการพัฒนาด้านนโยบาย และกฎต่าง ๆ ให้มีการวิจัยปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ กำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน สร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี การทำให้เกิดความไว้วางใจ ความกระตือรือร้นในการทำงานและจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานด้วย

พอลโลซซี (Palozzi) (อ้างถึงใน จินฉัตร ปะโคทัง, 2547, หน้า 55) ได้วิจัยรูปแบบของชุมชนต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโรงเรียนท้องถิ่น ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ พบว่า ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ควรร่วมมือทั้งสองฝ่าย โรงเรียนไม่ควรติดอยู่กับนโยบายมากนัก ฝ่ายชุมชนควรจะต้องเกี่ยวข้องกับนโยบายที่สัมพันธ์กับความสามารถที่ตัวเองได้รับ

คิง (King, 1984, p. 1593-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โรงเรียนในฐานะเป็นชุมชน และความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถลดความแตกแยกของชุมชนโดยการสร้างความสัมพันธ์ด้วยวิธีการประชาธิปไตย ให้เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

คราฟ (Craft, 1988, 163 - A) ได้ศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อการศึกษา และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ที่จะทำให้ทัศนคติของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้น จุดมุ่งหมาย คือ ต้องการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน กับทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน กับทัศนคติกับสถานศึกษาของรัฐ พบว่า มีค่าความสัมพันธ์ระดับทัศนคติ

ระบบโรงเรียนในแต่ละสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของชุมชนกับสิ่งแวดล้อมหรือทัศนคติของชุมชนกับระดับการเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

แฮร์ริส (Harris, 1998, p. 131) ได้ศึกษาธรรมชาติของคนด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ภายในชุมชนที่ตั้งอยู่ของประเทศนามิเบีย โดยมีความเชื่อว่าความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะนำไปสู่การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและเป็นไปอย่างมีคุณภาพซึ่งในประเทศนามิเบีย การจัดการศึกษาก่อนที่ระบบการศึกษาจากทวีปยุโรปจะเข้ามานั้น ชุมชนจะมีบทบาทในการจัดการศึกษาโดยตรง แต่เมื่อระบบการศึกษาจากทวีปยุโรปเข้ามาบทบาทของชุมชนจึงลดลงโดยชุมชนจะเปลี่ยนบทบาทไปเป็นเพียงควบคุมดูแลจัดการศึกษา ซึ่งต่อมากระทรวงการศึกษาพื้นฐานและวัฒนธรรมของนามิเบียได้ปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาใหม่โดยหันกลับไปให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสีย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งพบว่า ความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้เสียทางการศึกษาจะเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างคุณภาพการศึกษา ก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการจัดการศึกษาได้ตามวัตถุประสงค์

สรุป ผลการวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศไทย คือ กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน